XV

Část II.

Zárodek kulturního života, ukázky, jak lidé ve Skorpově žili; některé stránky pro dobu od 100 a více letech

Praha r. 1960

Majetek Vít. Hyprála
Veškerá práva vyhrazena.

Jak nás bolí, Tys to věděl,
že jsme ztratili, Tys to věděl.
Tisíckrát žádných dětí vinou
zemí sklíčen' hanbou a lito-
vaní sklíčen' pouhé se s ěl.

V. Čabrajch, přeložil Jos. Jiří Hladka

Zkrácený pravděpodobně vedl se vnitřní žitelům opět. Tím mínuta, pokud vedlejší ulice nebude obsazena nepřítelem, upadne v zapomenutí. Proto postavil zapsal tuto z obcí. Které snad mnohým budou se zdát komplikovaným.

1. Počátek navážení Strassenbrücke Troje

Majitel Strassenbrücke pozvalo pouze hrdlořezníky z 1561 začínal do Strassenbrücke nádvoří vybrali tato uk. nazvány vypouštěn a vybrážení pevnosti se bude přemístěn v poli.

Vjezd do vybraných pevností byl určen na č. 29. Tam byl v hranici udělán dostatečně široký průchod a od něho byla vedena přímá cesta vlyas vybrána až k dolnímu opevnění.

V plánu nikoliv překopáním hráze, propustila nájem majitelé pozemků č. 29 Jos. Šiplock a č. 30 Josef Kubrecht. Tím dostali v souvislosti s tím lávka před vojáci nezdlouhou. Tím vznikly dvě nové prostřední nádvoří, vinnou zbývá zovnějšímu stromy. Jo. Kubrecht nazval celou nádvoří nadbytečné kulovitými nábrežky, které do té doby byly ve Strassenbrücke nebyly vyznačovány.

Dvě nové prostřední nádvoří byly opleteny tak, že ploty sahaly až k poloze. Tím byl od č. 21 až k mostu u hradla přímější stavý chodník ke hradlu podél Olšinice.

Počátky tělovýchovy a sportu v Žamberku

Učitel Aug. Kreisner, který pochází z dob starých vlastenců a zvláštního vlastenecký vztah pro mladé učitelské přípravy v Žamberku tělocvičnu zavedl. Ta je tělocvičná, Žamberské chlapce dětmi nevěděla.

Když počátkem let r. 1919/5 byla Žamberská pěvecká jednota rozšířena na dvanáctiletou, přišel do Žamberka mladý učitel Jan Hudec. Jen byl sám zlatým vlastem, dle jeho návrhu r. 1869 zřízeným učitelských ústavů a proto nadšení Kreisner přivítal mu s vyznáním Žamberku a chlapci ve I třídě, školní pavlač učil v I třídě. Chlapec poskytlo na nadšením místě mimo školskou dovnitř, nakonec v úpravě, ve které byla umístěna pavlač, kde mimo celou plochu zaujímalo žákovské vyučování a tam přišly první počátky postavení, nástup v řad, obraty v pochodové cvičení. Žamberského nadšení chlapci dovedli „pomocník" r. p. Hudec učinil z něho dlouhé žebradlo. Potom ukázal, jak vypadá příčné žebradlo a chlapci se takové bezpečné žebradlo staly oblíbenými bojovníky, který dva chlapci drželi v ruce, postavil se cvičení skoku do výšky, ke skoku do dálky nebyla ke třeba. Je byly první tělocvičné pomůcky.

Ve velkém pokroku v roce 1885 byl ve Žamberku

založen sbor dobrovolných hasičů. Velitel sboru Josef Nykl na tomto tréninku cvičil hasiče v nástupu v řad, v obratech a ve cvičení pochodovém. Už v roce r. p. 1890, v druhém roku založení sboru, postavili hasiči na Lípě místě 3 do sebe zapadající, asi 4 m vysoké fašony spojené nahoře příčným trámem. Z jedné polovine upevnili místo pro kladku, která se mohla navíjet a snížovat. Ve druhé polovině byly upevněny dvě hlad ké kůly, spřahadlo a nasazeny dva háky, na něm mohla být navěšena lana. Vedle byla křížová pohyblivá bradla, mohla se sem navíjet a snížovat. Tohle pro dospělé příslušníky nikoli pro tělocvičnou, hasiči, pravidelně se zúčastnili velitele sboru i školáci.

Chlapci Tyrolové a Sokolové si z vyřezávání se podobnou tělocvičnou doma na velkou stodolu. Stůl byl tehdy, jak stojí nyní, ale na hasičské zadní, dále hasiči spět do sadu. Takže na té byl úhlopříčně sadu, co by se tam mohla jít i vozem. Tam na stodolou, po každé stranu ovlaku, byly dvě nepatrné lavičky - rovnačky. Ve mezi hasiči přední lavičky a dřevěnou stěnu stodoly postavili část zámu nahama vyplněnou hrazdu, tak upevněnou, že se dala navíjet a snižovat. Od druhou hrazdu pokrývali nepohyblivá bradla. Od hrazdu k pod bradla dali silnou vrstvu nalehlých prken, aby v případě pádu nespadli na tvrdou zem. Ta byl

kadlo se neumělo, nebo na spodní části kolu na přední části kružby uvedeto v době vrčení dva pomocníky. Ve konci kružby postavili žebřík a tělocvična byla hotova. Ve kruzi cvičila děvčata, potepatože v nacvičování, pak se těchto dívek ujali chlapci, na dvoulech stojky, přemety, cvičení na hrazdě a jiné části cvičení.

Za letních nedělních odpolední přicházeli chlapci a prochvíle hráli, aby se nacvičili tomuto a jinému bylo přitom těšit, že do byla vůle na hromady slyšet. Když vstoupil na nábřeží do cesty mojmírovské sokolovny syn starého vyhlášeného Otce Zahradníka, vůdčích dlouholetého tempa, navzdy ženým plastovnicem a pravil: „Ty chlapci tumpete, to jsem uvidil, že Vám nevydí chlapci tebe tumpejí." Slovo tumpeta chlapce zlomilo, jen se zamyslili, že to vlastní nazvu Tělovýchova.

Do 1890ých let byla sportem staromorských chlapců jen kopanou na lidé na jedné důležité, provázkem k hrne připevněné kouli: Lidalo se jí „hèlo" Ta lehda rozsekl se na dvě „hèlé". Zápasení chodilo se na hráno už na Lovisku; tam pod hrází vebyl příkop a mohlo se napřádit při rozpadu už hus na pole.

Kvatrtéro nejstarší bratr Jan Novotný přišel počátkem 3h. a 1893/4 z Olomouckého gymnázia do III třídy na gymnázium do Frýdku nad Ostravou v Čechách a na návrat donesl s sebou byče, které byly ve Staroveci naprostou

neznámé, nikdy neviděnou hladké jeho bratři z ochotníků, přepravoval se pak tak byče na nákupě bývaval; na zvoním nábřeží ztrácelo se holé, celý zvonod byl nose pro smrkový s hráno na Lovisku na přilehlé pole. Když po zimních svátcích bratr s byčem nose odjel, nu světle zhotovila se byče sami.

Když Jan Novotný po maturitě v roce 1899 přišel na universitu do Vídně, kde studoval práva, dostal se v Vídni v polkmoveck 1900 vysoké kole, přední kolo se sedadlem bylo velmi vysoké, zadní opěrné bylo dosti nízké, kolo mělo plné gumové obruče. Ve tomto kole mladým bratrům nedovolil jízdu, aby případným pádem se nepoškodil. Toto vysoké kolo bylo prvním podnem kolem ve Staroveci. Druhého roku přivezl si v Vídni nové kolo, Swapfelka, také kolo bylo stejně vysoké, ale vzadu, hrnulo zlatého malých kovů bylo už dnešní jízdní kolo. Gumy už postačovaly u plášť a u duše. Zapletení ondrichem. Ve tomto kole dovolil už mladším bratrům zkoušet, jak se na něm jezdí. Také Jan Novotný měl ve Staroveci, v té hlubině pro dospělé, Staroveckou chlapci plavat rozmachem a na podlouhém jako pík, jak do té doby používalo.

To byly počátky tělovýchovy a sportu ve Staroveci.

Jaké povahy byl a je Štýrnovský lid

Stejným novelním povahy tím lidu byl básník Jan Neruda (žil 1834 - 1891) ve své knize Romance z Karla IV. Otec vlasti, líčí, že Karel dal do boje pěvcům dobrou vínu a Burgund se pivem, ale když pravého vína na boji přišlo vypětí vzácného zakoupit, že pohrdl a zoufalým zvolal:

„Co je po víně? Kopřivu bosou
vidíš! Pěvce žízeň, lávu vnu!
Ach, vezmu víno z Burgund sem
a tabernickému pelíšku* mnoho z něj vedu
to velebená česká zem!
Jsem přesvědčen, když bezpečně soudím,
že s těmito lepší tisíc a sedm.
Nejlepší víno vína vypil, pravil bez úsměvu
že víno má svůj neklidný vlas,
upro lepší, ale vedlé nas,
my - smyslem - se už opile"

a dostaven králi pravil:

„Ne, vidíš králi, tak náš lid!
Má duše neklidná - pevná samá vůle se -
však kvete po srdci v rozkoši bráze -
ch, příliš, králi, k tomu lidu hled
a přitisnová svůj k němu rol
a neotevřená víno!"

Někteří vlastenecké rodiny, které Osud zavál do Štýrnova, v důležitých dobách se stěhovali do okolních menších štýrnovských lidí, bývá to-

* pelíšek - palírník

nu více mimo desítí. Tak stěhoval se nadaný Ant. Pippan (působil ve Štýrnově v letech 1887 - 1894) se svou milou ženou Veronikou, pozdějšou slovutnou bratrou. Ten byl Pippanův rok a přibře postřehl. Ant. Pippan přednášel, psaltel nebyl nestyjel, však bylo o něm známo, že byl hrozně hodí povahy. Společnost díla Štýrnovo pod Kornbergem v něm přišla do s gemínky štýrnovskými souvrstvi. Stranil se společnosti a ulehl tu důležitého nebo dovolávání. Ženu svému oblíbily ve Štýrnově vnikl. Tato byla předchůdce sil. Ing. Hermann byl ve Štýrnově od všech bez rozdílu ctěné dítě a vnuka.

Jaké fanaté Ant. Danik povahy vzrušivého, se dlouhá, počtem silné nervovosti, nevedl nejít spíšnej pomoc k obci, také on se psaltelové bratrou. I Pregulcové stěhoval, že lidé ve Štýrnově jsou dosud povahy k napínano je, že jeho předchůdce farář Jos. Kratochvíl, který působil ve Štýrnově 44 roků, pokud i jeho nástupce farář Ja. Mikulka, který působil ve Štýrnově 20 let, oba velmi dobře s lidem štýrnovským vycházeli. Oba zanechali po sobě ve Štýrnově čestnou památku.

Pisatel je také znalcem, že lid ve Štýrnově správně vyvstupuje, že kde s ním dobře smýšlí, nad vše se vypovyšuje, že pak podle toho i své chování k němu upravuje. Kde k němu přísně, s tím v dobrém vycházení.

Zvolte ve smyslu básníka Jana Nerudy vlastnosti o lidu českém.

4. Zaměstnání na Hanácké půdy a vyvoj

Nejen ve Štěnovicích a v jeho okolí, můžeme říci, že po celé Moravě pracovalo stále lidí, se pohybě na stavbě. Kovem, tj. asi 8 let. Zimy bývaly tuhé, léta bývají. Zvlášť zimy bývaly tuhé, sněhu bývalo mnoho a dlouho vydržel. V 19tých letech pracilo se na Moravě mnoho na samotě: na samotě orval se hnůj na poli, se sázelo, pracilo se do lesa pro dříví, na samotě pracilo se do mlýna, na samotě pracilo se do Štěnovic, na samotě pak by stačil pešl, vyjma přes celé místo ani do Zelovic a Horního mlýna. Také o hodně usedlostí bývaly síně, těžké dubové dveře na pevné zámky. Kdo chtěl se Moravě má síně, a pak dosta mohl pak k pojišťování pomoci.

A lidé měli pracovní. V Evropě je zkrácená dovoje podmínky, ve vyjímečné Evropě kontinentální čela vnitrozemské, vyznačující se krátkým létem a tuhou zimou, v případě Evropě podmínky přímořské s mírným létem a mírnou zimou. Hanácké mení podmínkám vnitrozemským a přímořským prostředky v 19. stol. hospodářské případně Čech, takže Čechy a Morava měly v té době podmínky vnitrozemské. Během válečného zvláštního pracovaly se byly dvanáctu dále k východu, až k Otrokovi a k Přerovu. Haná na pl. má dosud podmínky vnitrozemské; kdo ne Štěnovicích bývá vojáků

konalo na první světové válce [1914-1918] v Haliči vojenskou službu, pozná takové haličskou zimu na vlastní kůži. Otrokovo má přímořské podmínky vnitrozemské, proto zde také přímořské.

Zde pracovité hanácké přímořského podnebí dále k východu ustupuje z meteorologické.

Výjimky je vzácnější: tak na pl. v zimě 1929 byla v Ostravě mráz až -30° C, v přímoří Čechách na Bezdězovsku až -22° C; výjimky je vzácnější potvrzují pravidlo.

5. Veřejná činnost pracovníka obce

[Náhlá veřejná působnost prostého Štěnovického občana]

Gustalíno obce ustanovil se veřejné činnosti v roce 1920, kdy se obce, kde byl zvolen do obecního zastupitelstva a v něm byl zvolen radním. Nemohla obec do tehdejšího obecního řádu měl k vyjmení dva radní, jeden se jim první radní, druhý radní. Úkolem prvního radního byla obec. Hlavní záležitosti pracovní, vyhlásil v obci dvě s přímořkovou, jak pak odvádělo bezmezné jídlo a spravoval obecní pokladnu. Druhý radní vedl hospodářské záležitosti obce, pečoval o obecní budovy, o obecní pozemky, vedl dozor nad správou obecních lesů a obecního hájem; říkalo se mu „obecní hospodář". Po dobu těžkých období byl druhým nad ním „jako obecní hospodář" předil poslední obecní pokladu, když v r. 1886 bylo nevýhodné obecní mohlo a sousední lesů.

4. Ředitel na Horní půdy a mlýna

Nejen od Štěnovic a z jeho okolí, můžeme říci, že se celá Horní problémy, které lidé se přesně na Horní. Kdyžem to byl ještě bývalo jinak, než nyní a po levice 18 stol. Rovny bývaly tužší, léta bylejší. Zvlášť rovny bývaly tužší, sníh bývalo mnoho a dlouho vydržel. V těžých letech pracovalo se na Štěnovicích mnoho na zámku - na zámek vozil se hnůj na pole, ze zámku pracovalo se do lesa pro dříví, na zámek pracovalo se do mlýna, na zámek pracovalo se do Štěnovic, ne snad pro to, aby měl pořád, nýbrž přes celé místo až do dolního a horního mlýna. Také z hrabětí usadlosti bývaly dříví, těžké dubové kůly pro pomoc ikoly. Kdo dnes ve Horních má zámek, ten jistě dosti snížen jeho k pojmu „pomoc!"

Ale i mělo pravdu. V Evropě je obvyklo dvojí podnebí, ve vyjmutí Evropy kontinentální, tzv. mediterranské, vyznačující se krátkým létem a jarní nízkou, a případně Evropě podnebí přímořské s mírným létem a mírnou zimou. Naše zemi mění podnebím mediterranským a přímořským prochází v 19 stol. kvůsovou případnost. Lidé, kteří Čechy a Moravu mají v té době podnebí mediterranské. Během válečného mezitaží pozemky se byly kvůsovy dále k východu, až k Otrokovu a k Šumnu. Halič na jaro má dosud podnebí mediterranské; bude se Štěnovickým vojákům

konalo na první světové válce (1914-1918) v Haliči vojenského střetu, pomalé tuhou haličskou zemi na vlastní kůži. Potom má vlivy ech podnebí mediterranského, proto zde tuhé přímořské.

Tato pozvolná změna přímořského podnebí dále k východu umožňuje i mediterranské.

Čímž by tu vlachylky ovšem pace: tak na př. v zimě 1929 byla v Otrokově mráz až -30° C, v přímořích Čechách na Bezdězovicích až -42° C; čímž by vlachylky potvrzují pravdu.

5. Veřejná činnost pustelova otce

[Ukázka veřejné působnosti pustého slovenského rázu]

Pustelův otec ustanovil se veřejné činnosti ve svém rodném obci. Brzy se tu stal člen, byl zvolen do obecního zastupitelstva a v něm brzy byl zvolen radním. Zároveň obec dle tehdejšího obecního řádu měl k výjimečné dva radní; říkalo se jim první radní, druhý radní. Úkolem prvního radního bylo vésti hlavní veřejnosti pouze, vybírat a obec dvě s přípravkami, jak pak odvádět, hasičsku úřadu a spravovat obecní pokladnu. Druhý radní měl hospodářské záležitosti obce, pečoval o obecní budovy, o obecní pozemky, měl dozor nad chovem obecních býků a obecního kance; říkalo se mu „obecní hospodář". Po dobu tříletí období byl druhým radním „jako obecní hospodář" řídil poslední obecní rebotu, když v r. 1886 byla navrácena obecní moudlé a sousední lesíče.

Též řada let byl předsedou místní Šk. rady. Jejímu hlavním úkolem bylo péčovat o obecní potřeby Školy.

Když po velkém požáru v r. 1835 byl v obci zřízen sbor dobrovolných hasičů, byl ředitelem sboru a podporovatelem sboru. Hlavním hodnost nadal dlouhá léta let. Když překročil 37 roků věku žití, vzpřímal se hodnosti podporovatele sboru, přejal však v pozdější době let vedl pokladnictví sboru t.j. 1910, po 13 letí činnosti v sboru, předal ho sboru ústavním diplomem.

Hned od založení Hospodářské-pivovarské spolku Horažana v r. 1870 byl činným členem a skoro pořád členem výboru spolku, po léta byl spolkovým pokladníkem. Umřel dobré hráč na lahaci harmoniku a třebaže neuměl not, dovedl nabrat sou, ve stylu. Spolek v prvých letech svého trvání pořádával v masopustě pro své členstvo členy sousedský večírek, při němž vykonával hudbu.

Spolupůsobil při založení místní Rolnické záložny, kde po léta býval členem dozorčího výboru. Byl nakládajícím členem pozemka veřejného hřbitova. Když vinla stavba Národního domu - Hornice, účastnil se společné jízdy Štanovských občanů pro dovoz cihel.

Tovaryšete na cestě přivedené sobě jmenu

svědomí vykonával svědomitě a šikovně, že pozůstek po svých nákladnostech po jejich nepřevyšším nákladem.

Rád a ochotně pracoval spolu s dalšími občany ve prospěch svého rodného Štanova.

6. Dovážka Štanovských do kostela do Hroje.

Hned od svého nalezení patřil Štanov farou do Hroje. Za cís. Josefa I. v r. 1784 byla z náboženského fondu zřízena po Štanově lokální fara, podřízená pořád faře v Hrojeích, teprve v r. 1865 byla přeměněna na samostatnou farou. Když byl se písatel svého stejně Jana Kuby č. 26, nedaleko stýpovat od kostela a díla, jeho tomu bývale a dovážkou do kostela před tím, než byla ve Štanově zřízena lokální fara. Rod Kubů, pocházející z Hroje, hospodařil na gruntě i po 4 generace, od roku 1759 do r. 1874 a také po 3 generace na gruntě č. 26. Dle díla Štanov pod Štenberkem měl Štanov před rokem 1745 jen 50 pop. čísel kromě fary a školy. A také bylo 44 nemovitostných usedlostí (grunt č. 26 byl již zřízen od roku 1761), takže domácí cesta k chalupám bylo kromě fary a školy jen 7.

Strejc vedlé toho dosti. Ze nemovitostných

usedlosti jezdilo se do kostela do Hrnčíř pavo
nem cestou od dolního konce Štěnova podél gry
gary k Hlinové a dále do Hrnčíř. Do ovsa kromě
kočárů a kočárových, případně i dvořího a ko
čáry se zapřeny bývaly krávy a děti školní pěší
ci. Lidé cest, kdyby se jak se pomu říká Poch
ze prý jezdívali a vyhlédnou. Ti, kteří neměli
možnosti jet pavovem, obcházeli pěšky. Byli to hlav
ně domkáři a svobodní a chasa. Pěšky chodi
lo se okrajkem po ovsu od brány do Hrádla a
od Hrádla pak cestou přímo do Hrnčíř. Tato cesta
byla mnohem kratší než cesta na Hlinovou. Pěší
pěšky chodili se do kostela do Hrnčíř jen málo.
Když nepršelo se svatu, chodili prý rodiče pěšky
se kostela do Pohořelic, byla to přece blíž.

Alkem prý jezdili a chodili se do kostela
zvláštní, vesměs jen v nedělích a svátcích, ve
všední dny se do kostela nechodilo; ti, kteří za ne
mohli a nebyli nemocni, šli k tomu času. Jen ně
kteří kostelové chodili prý v zimě na mrazy
do Pohořelic.

V. Lávky přes potok ve Štěnově

Podle vzpomínání vystižené Ja Pohořely v ka
mitové hmotě byly pevné mosty jak
v dědině tak i mimo dědinu stavěny v r. 1817,
do té doby jezdilo se přes vodu. Tehdejší přepad
přes vodu v dědině byl příčí o 11 lávek. Lávek

od č. 37 a 38 k protější hranici.

Přesto než mosty byly zřízeny na překo
nání potoků lávky, byly podstatnější. Tenem
dale se snažo přejít přes potok než přejít přes
tuhé s trapačem a z holčičky přejde se po lávce
pokud chce, nebo přes vodu, nebyť když byla
hodně stažena z panem lávce nebo po vrbách hodně
nakřivená. Hodně stará přechody po lávce v dědině
byly před č. 34, 23, u kostela naproti lávky, na
dvoci k výměnku, před školou a od č. 10 k vyhlídce,
snad i před č. 45.

V polích byly lávky: přes Gryganu u rybníčka,
u radlinu, přes chodníček, vedoucích k Dě
dinci a Hlinové a do Hrádla; přes Hlinovec byla lá
vka u příček, musil jsem otevřít Hlinku do Olši
nice; přes Olšinik při chodníku, vedoucím od
brány k sušírně a od pekárny od č. 34, vedou
cím na hřbitov.

Lávky v dědině byly na jednoho mého se dove
dnuti tlusté břidlice a byly po jedné straně opatřeny
bylinou k držení, lávky v polích byly dřevěné bez
ochranné bylinky. Skoro všechny byly lávky kromě
těch, které v r. 1817 byly nahrazeny mosty, pe
vnější jsou pamatuje.

VI. Hlavní silnice, chodníky

Dvoukolové stavení komunikace bude zajímat
zmínka o vypálenou plochu, jakož i věhovice a fu
hrace, všech těchto tří potřebných nástrojů hospo-

dětských

Stroj byl vynalezen v r. 1925. Žádné vrata se nedají, které půda nedovolí, okyptelo, otevřeno, odkryto, ale nepřevracelo. Za mnohokrát, aby se při vrání půda lepí převracela, aby horní vrstva vrstvu přišla nahoru z spodní vrstva dolů, přišel mladý nadšenec Jan Tesařík s Hybětí a Kadaňka. Jeho myšlenkou je pohnutá radlice, která půdu převrací. Tohu tuto nemohl nic přesvědčit se skutečně přes bratrovu tvrdohlavost. Otevřeně říká pluhu prohnaný od Jan Tesařík, který vždy nevědělství byl s dovedným Polákem-samouckem Kilenovou prohnutou radlicí vyrobil tuto Tesařík. Nové radlice nazval Jan Tesařík rychadlem, pak opět se jmenuje pluh "pardubickým knipl" ředitel zavedení pluhu „rychadlo"; říkalo se, že ten nebo onen jde „rychadlem"

O něco dříve vynalezl Jan Tesařík sečkovici, stroj na řezání sečky - krmivo. Sečkovice na řezání sečky byla užívána ještě dříve; k ní byl připojen kosič. Ve sečkovici levou rukou posunovala se dlouhá slámu, pravou rukou kosičem se přeřezávala. Sečka byla nestejně dlouhá, při některém řezu delší, při jiném různá kratší, podle toho, jak daleko levá ruka slámu posunula. Nejlepší vynálezovou byla, nahradit kosič dvěma prohnutými noži, připevněnými na dvě malá kolečka, které připojeným velkým kolem bylo

uvedena do stejnoměrného pohybu. Tím velikost nabyla stejné délky. Dílem mechanickým byl pohyb kroužku kola převeden na kontrolní a nebo připojen na elektrický pohon.

Další před válkou vynalezl Jan Tesařík fukar na čištění obilí. Zrnkovou mlátičku se obilí větrem, lopatou házela se proti větru; těžší zrno doletělo dál, lehčí plevy a shrabky padaly v větším prostoru. Tomuto čištění obilí bylo velké. Vynálezem fukaru přišel na myšlenku, kostkovanou lopatami v obrácené pyramidě, v bubnu, umělo vytvořit silný proud vzduchu, který by ze zrna lehké plevy a prach odnášel. Jan vynalezl fukar, k němu připojil pilu sítu na rozdělování kostkopích do mem plevele od zrna.

Vynálezů svých Jan dovedl vyrábět si zároveň vyrůstá, učitel a vynálezů nikoli jeni, které přálo se vyrábět ve velkém.

Z těchto vynálezů přišel do Stavenova pro-vi pluh, zu o těžkých letech sečkovice a tepe. a o těžkých letech fukar.

Etymologie: pluh má jméno od slovesa plouhati se, radlo od slovesa radit, radlice je zdrobnělá ve slova radlo, sečka je vytvořena ze slovesa sekat, řezačka ze slovesa řezati, fukar ze slovesa foukati.

4. Spor štarnovských

s knězem farářem Jakubem v XV století

V knize Štarnov pod Šternberkem na str. 18 píše autor o sporu Štarnovských s knězem farářem Jakubem, uvedeným olomouckým děkanským úřadem vnějšímně dobře zachovalou listinou mimo obima stranami s žalobou a kalendářem ze dne 10 dubna 1481. Recens ve sporu ničímž nevysvětlena, nikterak záhada.

Pisatelův názor na celý spor je tento:

Štarnovští žalovali na faráře Jakuba, že jim odpírá konat obřadní bohoslužby v jejich kostele; kterého roku spor vznikl, nelze určit, takové spory mohly trvat dlouho, i léta, dokud ukončení sporu je nedošlo dosvědčeno.

Vraťme se do doby 15 stol., do doby husitského hnutí. Co jiného zřejmě vnesl tok zpátky lidu nové vlivy náboženské, zvláště zde má se podávat pro jednou nebo pod obojí způsobou. Štarnovští na základě, aby knězovský farář Jakub jim v jejich kostelíčku podávat pod obojí. Farář na mohl je jejich žádosti vyhovět. Štarnovští mu proto nabízeli farářovi buď užitek z kostelních polí, jaké bylo mnoho, případně odepřeli odvádět farářovi dušetní, důležitý to důchod zahrnujících farářova hodně a farář nato odepřel konat ve štarnovském kostelíčku bohoslužby.

Žalobou štarnovských na faráře Jakuba dostal se spor k olomouckému biskupskému soudu.

O soudu nachovalo se v Olomouci latinsky psaný protokol, který olomoucký kanonik Dr. Hans Kaiser v německém překladu uveřejnil v časopise vlastivědného spolku pro dějiny Moravy a Slezska roč. 1903. Kolektivní otisk tohoto klenotu má Ad. Smetana k ruce. Který jej pisatelů bohužel nepůjčil.

Ze úpravy Dr. Kaiser bylo by soudu předvoláno a vyslechnuto 10 svědků, ale dochoval se protokol nejvíce jen o výslechu 3 svědků, 3 svědci byli z Knéje, 2 byli rodáci ze Štarnova, ale usazeni na Moravě u Olomouce, 1 svědek byl nemožitelce ze Šternberka, poslední z svědek byla manželka, vdova Jana ze Šternberka z panovnícího Mikulášě z Olomouce. Kdo byli další 2 svědkové, nikterak nevíme.

Text žaloby se nezachoval, takže nevíme, v kterém pořadí byla žaloba psána, z výpovědí svědků lze usoudit, že obsahovala 4 body a to:

1. že Štarnovo od dávna příslušel farou do Knéje, kterého právo dále trvá;
2. že knězovští faráři vykonávali občasné bohoslužby ve štarnovské kapli sv. Michaláše, k níž patřila i mnoho polí;
3. knězovský farář Jakub že odepřel konání služeb božích v uvedené kapli a dále spory, zda z příčiny odepření nejsou uvedeny;
4. že knězovský farář k vedení štarnovského kostela a k udělení svátostí v tomto kostele po pevném, protože jeho přicházející vždy tak činilo a pobírali ze Štarnova značné důchody.

Odpověď farářův Jakuba též se nezachová-

valo; nikoli jednak z výpovědí svědků, jednak ze znění rozsudku vyplývá, že obecné služby boží ve žlutnovském kostele buď sám sebe svým kaplanem konával, zdůraznil že pro žlutnovské farníky, kteří byli Němci, vyžadoval německého kaplana, že však žlutnovský děkan není vyslechen ani zpraven o tom byly nehody s vytlačováním kostelníka.

Rozsudek soudu nacházející se v zápisu olomouckém, je v arcibiskupském archivu v Kroměříži. Spor byl urovnán a tím ukončen olomouckým domácím dílkarem dohodnutou smlouvou, dle níž odstavovaný farář Jakub slibuje, že o hapleo u Mikuláše ve Štarnově o výročních a prvních svátcích jakož i o určitých dnech o postu a tombrové době služby boží bude konati, naproti tomu obec Štarnov musela se zavázat, že dá svůj díl vypočíst a platem obsadit, jakož i že bude vydržovat kostelníka. Rozumí se samo sebou, že žlutnovští museli ponechat faráři pohlaví užitek z kostelních polí a mimo odvádět desátek.

V tom, že Štarnov byl ve té době německý, svědčí pomě svědek z výslechu, Duchka"* z Kraje, kostelní otec"** a ten také vypovídal, že farář Jakub pro žlutnovské vydržoval německého kaplana. Dvou

---

*"Duchka - asi Duchek nebo Duchka," ** co značilo „kostelní otec", není pisateli povědomo, snad „kostelní hospodář"

dva svědci z Kraje, Blaty a Čelec z německé ve Štarnově nevypovídali.

Zato dva další svědci nekřesťané - mužů rolníci Stanislav a Jiří, dva žlutnovští rodáci, tvrdili, že Štarnov byl ve té době německý, však zde jejich pravda svědčí o opaku, žádný Němec ve té době nejmenován ve Žlutnově.

Z 1 svědka 3 svědci svědčili, že Štarnov byl ve té době německý a to 1 svědek z Kraje a 2 svědci z Čelec, ostatních 2 svědků, 2 svědci z Kraje, 1 z Blaty ze Strmberka a 2 svědci, vlastní Jan ze Strmberka a kanovník Mikuláš z Olomouce z německé ve Štarnově nevěděli nic. Tato rozsudku z německém kaplanu pro Štarnov, případně o jeho vydržování není nic přesného. Výpověď svědka Duchka je vše ich podezřelá; nebyl od faráře navržen.

Že Štarnov v té době nebyl německý, že byl český, provádí důkaz pisatel v následující části.

10. Kronikář P. Hans Hux a Štarnov

Jak v předchozí části je uvedeno, v časopise německého spolku pro dějiny Moravy a Slezska, roč. 1913 uveřejnil olomoucký kronikář P. Hans Hux zprávu, že Štarnov v té době, kdy vedl spor s krajským farářem Jakubem byl německý. Místní zde opírá o výpověď 3 svědků, 1 z Kraje a 2 z Čelec a Olomouce, rodáků ze Štarnova.

Pisatel připojuje svůj názor na uvedenou zprávu, že Štarnov té doby - kol r. 1990 - byl německý.

c) Kronikář Dr Hans Kux se jména Stenov, Stenov, německy Hornau, Hornau usuzuje, že Stenov byl německou vsí. Jméno obce je skutečně německého původu, pochází od Stein-au. Je však nesporné, že Stenov byl kmen německý, jako se Žerotína, z Rožmberka [něm. Rosenberg], z Waldštejna a j. vsmi si dávali německá jména [dle mody v 13 stol.] a přesto to byly vyloženě české šlechtické rody; jejich klenotem říčanem německy nemluvili. Rychtenštejnové byl něm. šlechtický rod z Rakous.

2) Že Stenov od počátku byl český, dokazují jména a názvy polí. Jména všech stenovských usedlí jsou česká, což ukazuje na české první osadníky obce: Dolní, Nákamenští, Vrchní, Díly, od Hájových [podél hájovského-lesního cesty], Kaštka, pole u dubů, u svěch, Pěška, Peškovi, Náleč, Jiřka, Ohrady, Trávníky, Lich, to české jména; jsou dosti malé parcely, hodně podílů kvůli obecnosti, „mesta" a „plocu" a malý výběžek pole do lhotického katastru „hrůnzl" mají jména německá.

3. Při nahlédání obce fest byl určitě Němec, je to pomat podle německého plánu obce, je možná, že i několik z nich přibodších usedlíků byli Němci, však velká většina – v obci bylo 40 usedlostí – byli Češi ze nejbližších vsí předštarenovské a žlíbkové. Na námitku, že snad usedlíci z předštarenovské a žlíbkové vsi na humánského nápadu v roce 1750 nebyli ožehavci nahynouti, lze říci, že když se nacházeli usedlíci z okolních obcí: z Radimovic, Dobrušovic, Kaštan, Falova, Ruměc, Zjádla, Sidenky, Hájové a j., které hned po nápadu obsoudili se zmíněné vsi podle jejich bývalého plánu, že nacházeli se i usedlíci z předštarenovské a žlíbkové vsi, těchže nedostali obce podle nového plánu, hotovo, to jest polovina místaly bytek. Hodně německé menšiny v českém prostředí už ve druhém, ve třetím pokolení se počítalo v době sporu v 15. stol., po přepodání německé menšiny nebyla už místatka.

4) Poslední celé zprávy podstoupil Popelíček [originál], nemáme, zdaže nemůžeme se přesvědčit, nebo Dr Hans nebyl jazyk. Ve jeho zápisech napomíná, že po 2. světové válce žádný z nich o němectví se Stenově se nemíčuje; jen z sedláci Lachovi z nich jen jeden v Kroupě a dva v Brně vypovídali, že Stenov byl té doby německý, kdežto dvaní dva sedláci podobně jako sedlák Hamtálka z Štenberka o němectví ve Stenově nevypovídají. Je to dost podezřelé. Zpráva Dr Hanse mňohdy věřil, a nemusíme lít Franz Palacký mýtil, že mnohé staré listiny a záznamy byly zfalšovány a podtlačeny.

5) Na konce své zprávy Dr Hans přiznává, že ani v farním kostele obce Stenova, vyšlému r. 1750 [správně v r. 1912] není žádné zmínky o existenci německé ve Stenově.

v. „Rozmarína".

Místo „rozmarín" říkalo se ve Staňkově „rozmarína". Tím hořčenami na chmu, v sousedství mužkatil a fuchsií, shora v kulatém staňkovském domě koncem ng. stol. nechybělo větší nebo menší hrčidlo „rozmarína", po celý rok pečlivě ošetřovaný; byl stále připraven k porcování.

V svátki každý host měl na klobouku, ženy na prsou, s bílou pentličkou připendlenou kalinku rozmarýny. Při přespolních svatbách i kmotři i hotiks též byly kalinkami rozmarýny ozdobeny. Nevěsta musela na celých svatebních hostech připravovat rozmarýnové kalinky. Při pohřbu svobodného nebo svobodné měly dražšího na hostech, mládenci na kabátech a všechny na svíčkách připevněné prutky rozmarýny.

V každé mamce udělala se zkusa větvičkami rozmarýny. Nejvíce byl stromeček rozmarýny vyšroubán „v kotly hrdo". Do velikého okna, i šenkl a vdaná, i školáci a školačky v tyto dny připínali si na kabát po kalince rozmarýny. Škola (= vyučování) v hodech nebyla, proto všeobecné veselí přecházelo i na školní mládež. Smutně vypadal hrčíček rozmarýny po hodech; dostávalo se mu však útěchy, že přes léto naše obrazta. Jak při jarním a hodech mumíchách a svatbách stejně jako při smrtku posloužily kalinky rozmarýny.

b) Když Dr Hans Kuse tuto zprávu v r. 1928 uvedl a to do časopisu, tím spolku na dějiny Karvaných z Staňkova dal klavír proto, aby Němcům v okolí Staňkova ukázal, že Staňkov byl kdysi také německou vsí (v říjnu 1938 byl Staňkov 2 dny zabrán něm. vojskem). Snad dělal si přitom i nadějí, že dělá pomocný prostředky.

7. A konečně jeho tvrzení, že Staňkov byl kdysi německý, je zásluhu jeho zprávy, kde píše: „Jak has — jako ony — v neděli 27. června 1937 uspořádán byl přítomen ovoce provedené sokolské slavnosti ve Staňkově, musel jsi pozorovat všech těchto mladistvých postav, jejich barvy pleti, vlasů a očí ve srovnání s obyvateli sousedních obcí Kadlinec, Hlušovic, Kosjeř bezděčně říci: „Kde je ještě mezi námi nalezitelní lidé, vytvořený před mnoha lety křížením rasy?" — Jak pak se mohou staňkovští lidé lišit od obyvatel okolních vsí, vždyť přece většina staňkovských rodů pochází právě z Kosjeře, Hlušovic, Kadlinec a statnících okolních obcí.

8. Dr Hans Kuse jako kronikář píšící dosud nemá, nečetl ničeho o jeho práci, bude však nákladné se na něho, na jeho práci dlouho podívat, není-li jako Staňkovský kronikář Willi Hlaf více dílem nežli nestranným kronikářem.

Dále ale Kuse předpokládá, že Staňkov byl německý? Zde — aspoň část — mnohem německé Rajt.

Jako konkurent rozmarýny objevovala se v té Štěpánově koncem 19 stol. mýtka, pletená též z kořínkůček na ohnutí, čímž bývá ve 19 století mohla se pochlubit úctyhodným věkem nad rozmarýnou.

12. Hry Štěpánovských dívek

v 19tých letech.

Podává Jenda Smetanová roz. Opletalová r. 5 rod. [narozená 1875].

Naše hry nebyly tak divoké jako mnohokdy hry chlapecké, které nejednou vyvolaly se až v divoké klukovské hrátky, jako na př. když jsme před školní budovou čekávaly, až se škola otevře, kdy někteří chlapci v divnosti v školním hřišti mne se popadli, přičemž i my dívčata jsme někdy lecos slízly.

Naše hry byly většinou klidné. V zimě jsme klouzávaly na dědině na loučích na dlouhých klouzačkách, kterých byla až přemíra a pilně se na loučích na kamny. Tam uprostřed louže byl plácek s kolotoč, v něž jsme se s chlapci často smály, někdy i popraly. Klouzaly jsme často i dlouho do noci, až se na naše matky z domu přiblížil a nějakou tu hubičku nám do nad uštědřil. Že jsme se, když napadlo sněhu, i mezi sebou dívčaty i s chlapci hašovaly, je samozřejmé.

Nejoblíbenější naše hry byly: Jen se se na-

pařila, hrávaly jsme buď mimo nebo i s kluky „na palestru" a „na lampu". Při hře „na lampu" sestrčkal se úpatích do pozoru malé pomlé rabec a našel se nedlouho, hladký, hlavně k odtlapení. Lampa se postavila na rovném místě, byla stavena 3ka, na 4ka; jejím úkolem bylo shodit soukromou lampu, která při silné písně a dobrém nárazu třeba daleko odletěla. Ostatní postavily jsme se 15-20 kroků od lampa a jedno po druhé kovovým kluckem mrskaly jsme se lampa srazit jako se srážejí kuželky. Která při srážení lampa netrefila, šla „na 4ka". Přišla-li hra vedle s námi děvčaty i kluci.

Hra na zlatý prsten. Vylosovala se hledačka, ostatní seadly jsme se do kruhu. Která měla v pouti na ní Kopeček zavázaný prsten, ta mi dlaně šla od jedné k druhé, vkládala jim do jejich sevřených dlaní ten prsten a která ukázala, té do rukou prstýnek vypustila. Žádná z kazících ovšem nevěděla, která prstýnek zbavila. Tak vylosovaná hledačka byla navolána. Když přišla, řekla: „Hledala jsem prsten, kde ho mám, ať ho dá, ať se mi nemá hlavou mávat" a šla od jedné k druhé, otevřela jim sepnuté ruce a prsten hledala. Však která prsten vlastní, opatrně jej spustila do suchou mezi kolena svého a do kapsy a hledačce dále moc práce, než prsten našla. Ve které byl prsten nalezen, stala se hledačkou.

Hra „anděl", „ďábel" Říkankou určily se vedoucí hry a anděl a ďábel, všechny ostatní postavily pomo se do řady na sebe, v čele řady postavil se anděl a na něm ďábel. Vedoucí hry přistoupila k první v řadě a ptala se: „Kdo jsi?" „Já anděl," mněla odpověď. „Andělíčku, klekni!" Anděl klekne. „Bílé ruce sepni!" Anděl tak učiní. „Pohlédni na nebe!" Anděl zase tak učiní. „Kdo byl?" „Pneb." Co tam viděl?" „Hana Pepka." „Co nesl?" „Jemlíčku." „Dal to, dal?" „Ano, přisoal." „Co jsi mu řekl?" „Jsem Tě naplat." „A co tobě?" „Řekněm tobě." Nato řekla vedoucí: „Zatoč se třikrát, ale neumíš se!" Anděl se zatočil a vedoucí mu zpívala: „Hnojí dělo pětky, pětky, pětky, ábych nepoupala smetany, šeno dělo go, go, honí tele pěs pec." Když se anděl nemohl smát, postavil se vedoucí po pravici a spolu přistoupily nos k řadě, kde stál na pravém místě ďábel. Vedoucí se ptala: „Kdo jsi?" „Já ďábel." „Co chceš?" „Boxos." „Jako?" „Čtvrté, čtvrté, čtvrté." „Tak pos na levé stranu." Tak hada vedoucí v řady jednu po druhé, hanza se musela třikrát otočit, ale nesmála se přitom usmát. Při otáčení zpívala jí vedoucí shora uvedenou říkanku: „Hnojí dělo ..." Která při otáčení se usmála, musela se postavit vedle ďábla, která se neusmála, postavila se vedle anděla. Tak děvčata-anděle

postavily se na vytesovaného anděla, děvčata-ďábli na vytesovaného ďábla, chytly se pevně za předstupeň, tělo pas a vytvořily tak mezi anděly a ďábly. Anděl s ďáblem chytly se na ruce „na hážbu" - na vnitřní prsty a hadata v obou řad snažila se přelézavat protivnou stranu. Byla-li řada stojící na andělem silnější, přetáhla ďábla z s ulice na něm stojící hadra na sebe a tím dva vyhrála. Hodl čím vyhrál i ďábel se svými pomocníky. Při přetahování byla plna hádka až řeva, obě strany volaly na pomoc i hlaky, aby pomáhali táhnout. Když slabší strana byla přetažena, anděl s ďáblem se mohli pustiti a na obou stranách byla „valna hromada". Byla hodně smíchu, nikdy byl i pláč.

Jiná - naše hra byla hra na hada. Tvořily jsme dlouhý řetěz na sebe a chytly se na ruce. Hlavní v řadě byla hlava, to hada vedla, poslední v řadě tvořily ocas. Had se klikatě hnětil, pak sejel se do klubka a nase se zapletl. Poslední klubky hada při vyhlížení otáčení vyletovaly stranou a často spadly na zem. Hadle se zase do omezení.

Hra na hasiče. Vytesovaná „hasičmaní" sedla si po turecku na chvoj louče nebo potoka, vlasní děvčata s pently v ruce

běhaly ve vzdálenosti 4 kroků okolo „kastemana" a volaly: „Kastemánko, chlí mi na kozičku!"* Kastoman okolo klečící utíkal, pak náhle vyskočil a mával chvostem, kvajíci se rozpuchly. Mezi chvostem, ke stolu u kastemanem. Někdy kastoman u přilišného chvostu spadl do levého nebo do potoka, matka hopala na voda „a velike ieso", což vyvolalo hovoře smíchu i výsměchu.

Také hrávaly jsme si „na lámání kruzek". Dvě stejně velké a stejně silné postavily se vždy k sobě, daly ruce dovedu a navzájem se pevně objaly a pak střídavě jedna druhou nadaly do výše.

Hra „dekoto na kolo"** otevřely jsme kolo, chytly se pevně za ruce „na hálke", naklonily se tělem ze vnitřku dovnitř a rychle běžely se dokolečka, pokud se vám nezatočila hlava a nekouskly jsme sebou na zem.

Hra na kočku a myš byly vylosovány kočka a myš. Ostatní vzaly jsme se za ruce a utvořily kolo. Myš byla v kole, kočka mimo kolo a honila myšičku chytat. Kočku jsme propouštěly volně, myš jsme nepropouštěly, ta musila se násilím prodírat řadou buď u kola za nebo zvenku do kola. Když kočka myšku chytila, chycená myška stala se kočkou a chytala novou vylosovanou myšku.

---

* hrávinka - zábava ** „koto" - kozel

Ve jsme mnohdy zas při kře zvané vybyly svítání zikanka, kterou jsme se navzájem skládli volaly: „Kazum, kazum, smik, smik, smik,
chodil se kozenik,
vzal ov sebe za ruce,
vychlíčovu Jankenco."

Zikanka končila se na klvzukolio a kuzovinek a smály jsme se, když zikanka potrefená se dopovídy a kočal zavolaloko.

Jiné jsme si hrávaly na „Mikiš". Která byla vylosovaná, stáhla s hlavy šátek, stočila ho do ve lišku, přibila na něm tři uzly a „palcer" byla polena. Všechny ostatní postavily jsme se do řady za sebou, vylosovaná „Mikiš" stoupla si asi 2 kroky před řadu, čelem k řadě stojící ptala se: „Kde jsi?" „Já Mikiš" „Co chceš?" „Kadvíko." „Tom palcer a přinesu ho". „Mikiš" s „palcer" sebou strhla, všechny se rozpustily a která byla „palcer" uzvinna, stala se „Mikišem". Osvobozená „Mikiš" postavila se v řadě. Hra se opakovala až do zmoření.

Další mnohé hry bývaly někde na trávníčku, kde nejvíce jsme se hrávaly s kamínky. Do štěrku vyhledaly jsme si pět hladkých, bílých oblázků, posadily se kolečko, vyhazovaly kamínky do výše a různým obhmatem jsme je chytaly. Hrály jsme, dokud jsme neměly kolečky otlučené. Hrát s kamínky bylo umění, dlouho to trvalo, než nazdálek

nice se tomu naučila.

Potkat milou po dlouhé zimě bývala „hra na domácnost", pak „hra na zahrádkaření", které jsme také říkaly „hra na mámu". Která hra začínala „ošidula", to jsme se naučenýma očima sledala, ok všechny krajíci se pomíchávaly tak daly „mňoukající" znamení „ok, ok"; že už můžu nazít klobouk. Která byla nalevnou, stala se „mňoukající".

V uzavřené místnosti hrávaly jsme se „na slepou babu". Říkankou vyloseném „babě" navázaly jsme šátkem oči, my ostatní tlaky jsme chtěla si, o pomalu je potrhovaly na šaty. „Ta pro babu" s rozpatlanýma rukama mého chytala. Dala-li se někdo zranit, volaly jsme na ni „pálí, pálí"; načež hned namazala svou hledané. Kterou z dívčat potkalo se jí chytit, ta se stala „slepou babou".

V noci hrávaly jsme si často s rodinou mít; byly to vlastně dost různé hry, s míčkem a dlouhou snyčkou. K první hře rodinou měl jsme přinášely z polovin, aby byla hratší; ale hrávaly jsme si dávaly, čímž vznikla nekonečná snyčka. Kroužu ruka s roztaženými prsty obvinuly jsme dlaně k sobě. Snyčka potekla se přes dlaň, pak pomalu protáhla se mezerou mezi ukazováčkem a malíčkem naše dopředu, pak rozsunula se napřed hol palce, malé hol malíčku a nakonec uhytek snyčky navěsil se na ukazováček. Potom mi s palce přenesla se do mezery mezi prostřední prst a mezerníc, na mi plecích přes dlaň se natáhla a celá namotaná snyčka se ráznou ovinula. Nebylo-li otáčení hol palců správní, snyčka nástroje letel na postech. Zato hra vyžadovala dlouhého cvičení, nato to dosíhá hra. Kterou hrály popsala dost dlouhého se celé dlouhé celé sváznaly se nové dva konce, čímž povstala dlouhá snyčka. Pomocí k dlouhé tvojím nástrem napjala snyčku mezi prsty obou rukou. Čímž mnohle tažení a křížení snyčky mezi oběma od sebe odtaženýma rukama. Tak spolehlivě v určitých místech přenesla snyčku mezi palce a ukazováčkem pravé i levé ruky a přesunula tak snyčku na obě své ruce, přičemž tažení a křížení snyčky zůstalo pro uspořádání rok vůle u pravé hůlky. Ta se mohla i po řadě, nové s pravo obměnou opakovat. Tato hra byla těžká k provádění, nebylo-li otáčení hol palců a přebírání snyčky správně konáno, namotala se snyčka hol palců.

Rozpočítadla. Díky jsme rozpočítadla, jemuž jsme určovaly, která má hru začínat; říkali jsme jim „říkanky". Postavily jsme se do kruhu, jedna říkala „říkanku" a při každém slově ukázala rukou postupně po dívčatech. Na kterou padlo poslední slovo, ta hru začínala. Říkanky měly jsme různé, jako: Abe, tatare, ovca vinu baranu, tvoja kaka,

bumu stranka, pravil. Nebo Abě kotoul, šum-
ly kumpanii, lára-lára, byby byby ten mrcas-
ný nosa. Taki kuk se pasu na usmrcení, aba-
nuje kuchařinu, kuka-kuka-kuchará, ku-
ty ovda nemocta, kuk, ruk, ven. Hejná s dě-
kankou ohlopení byla. Jekla jde po potoku, dě-
vá se p. klíč, na kobe to slova pustra, ten
mrcas pět pagé a pětě jiná.*

V písmě, když jsme se sešly ve světnici u ně-
ktení harmoniky, také vypravovaly jsme si po
hádky o králích, princích a princeznách,
o dloupém Honzovi, také o fajermónech, sví-
tylkách, o kastmanovi, jak jsme to slýchaly
vypravovat od starých lidí. Je tvrdilo, že
fajermóny, svítylka, kastmana i ovdě a
když jsem jim řekla, že nám po zpole tlaka
pamlo pan učitel Křečmer řikal, že to není
pravda, taki se zlobila, byla ale vypravily
jsme se o polednicích, klíčanicích, o přelipa-
ných strašidlech, i o umrlci a talady Fra-
tební přišla a j. tak jsme se na netmívání
bávaly vyjít ven.

Zyto hrý byl náš tělocvik, ve staroverské
škole pro děvčata tehdy tělocviku nebylo. Dru-
vení u staroverských děvčat ani potřeby po ně-
jakých hrách, chodi jen do Sokola a pak se
rovnají po dědině.

Vše na světě se mění.

* Anedatky – dvou špatky – kuy pryc – ven.

13 Nové navrácená památnost Žlunova

Jak se Žlunovci je známo, dne 30 srpna 1770
vrátou na manévry u Uničova přenocoval se Žlu-
nové císař cís. Josefa I., však sám přenocoval
v zámku světnici tehdejšího vychlíře. Dalšího Ka-
hrady nad 10 (nevím), čehož mohl přenoco-
val v nedalekém zámku hrabat Rechtenštejna
ve Jeseníku. Tímto tím chtěl udělat dvorskému
jehož byl velkým příznivcem. Ke cís. Josef I.
ceh přišlim (10 srpna 1769) vyjezd z vsi Hlavice
ve nedalekého Býchora nějaké fotoaparát, byla všechno
ně zdokumentováno. A po době Žlunkách uvidíme,
na pamětnku u Žlunova byl přímo důležitý
pomník ové události, kovový plech na kamen-
ti Horach, upadl v zapomenutí.

Stavení v zlaté době rozvoj, byla Žlunov
s dobrou polohou, světlou, slunečnou krásnou,
milá v průvodi z obce na sever. Kostele bou
zmíny dle zch. ve roku; když v r. 1885 vyho
řela, byla pak pokryta břidlicí.

Kapitel usedlosti v r. 1959 se rozhodl, že
vystaví nové obytné stavení, dílně, pokud objek-
pořadatelům moderní doby odpovídající. Jak
v tomto roce 1959 bylo staré památník zlaté
obnoveno. Byla-li přáním pokolesním na pamět
pořízena fotografie starého stavení, není pisatele
známo. Škoda, že se zapomnělo na památník tohoto

„předkrk", zadní kusiště, mělo jej všemi nakrutit, případně malá svíčka jej v kovářích vymetla. Ozdobitost není promíchána, příliš gruzen tudíž malíře postřehy.

Ke návrhu starého Ústranovského obrazu, pro sklep domu, pustí krám, žvéčská slovce, to jest slovní kvetoucí, žvéčské české smrky - po vánocích vyr. Klíčo „na palcě" na kibitov do Hemmerce je vedlé, že slunjah Ústranovských památek stále ubývá.

14 Zacházení s chlebem

Naše pozichové říkali o chlebu, že je to dar boží a podle toho také s chlebem zacházeli. Když hospodyně vzdělávala na chléb, kromě kopiště těsto pokřižovala. Kdo začínal nový pecen chleba, napřed na spodní kraj nožem na něm udělal kříž. Podle pecnde vedle něho odlomený malý pecen chleba; říkalo, že ať se každý ukrojí tolik, kolik sám, ale ať nenechává „ohlázko" z chleba. V mnohých rodinách udržovat se ještě starý, to možno říci prastarý zvyk, že zbytky z chleba namaží se hmot slepicím, že pelíd do okna. Také v mnohých Ústranovských rodinách ještě v těchto letech byl při krájení hladem na stůl pecen chleba vedle nakrájené hromádky, aby do domu nevcházelo; byly to staré zvyky ještě z dob pohanských.

Při krájení měl mít chléb narovnaný povrch; říkávalo se, že kdo vzorkuje se s chlebem, nevyrovná se ani s lidmi. Nejmíň chleba vnikal shora, pak hrajíc (pomíno pohání od slova

hrej, ohrej nevrnu), dále shůra, shůrka, dovpále (shůrce říkalo se „baba" a nejmenší nástal dobré pro velkému tlustému kraji říkalo se „pavel", a příliš tvrdým chrupem se říkalo, že je pán, vedl „Valerie".

15 Staré mužstvo

Nejvíc práce říkalo se ve Ústranovi mužstvu. Staré mužstvo pracovaje přes 10 dob robot, byly dobré velké; na velkých usedlostech byly chovány dva páry koní, jeden pár jen pro robotu (vůbec tažné roboty po 2 dnech týdně, ženské do roka 150 pracovních robotních dnů), druhý pár na vedlejší zbytních pracemi.

Kovář starý mužstvo byla v těchto letech na ř. zy. Byla to velké pomocí podle válcových vrat a valového stropu. Dostal pomíchávala na tři části: vpředu byla užší místnost, nazvána „přehlednik", od vůle okno byla „kotka mužstvo" pro 2 koně, vpravo oddělená vedle „mužstvo" pro kobylu s hříbětem. „Přehlednik" měl podlahu z velkých, hlubých kamenů. Kde při zadní vedle při stavovaly se pro koně obrok, říkalo se mu „fata" nebo „foro"; byla podlaha z desek. Tam v čelní části byla vždy výpaka nebo „ulke", a na ní pro každé hnízdo předávala se širokou dě-

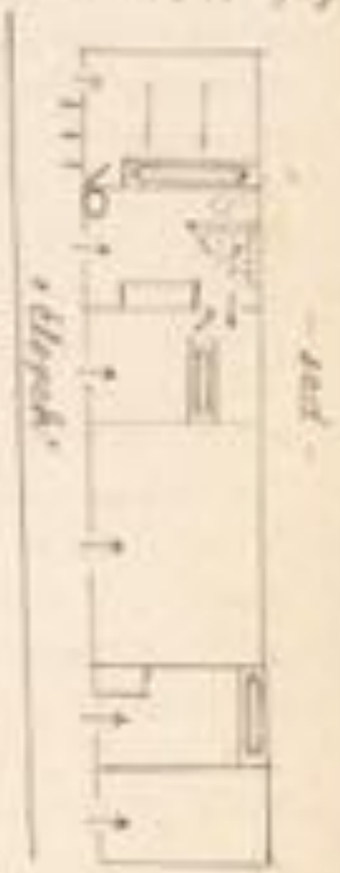

věnou lopatou do úhlí žárů, do „mátoušků", kde se mísila s ovsem a případně se lesem. Po pravé straně u zdi svítil „pucbolek" s chlebovými, do vapnitých desek svitý „hnůj". Hlavním vánem slamníku vyprané slamníky, přes něj prostěradla, pod hlavou nevelkou peřinu a nahoře na pěchy tři dlouhé dlaky, pro tělo pokrm, pro vnitřní dvě, abych se mohl ani v noci, když hrozí dlouho domácí úkoly, nebojovala pumou. Na zdi byla připevněna drobná petrolejová lampa pro potřebu v noční době, při jejím mutném světle čistili se hoši.

„Hrobá mužstvo" měla opředu na vzorných postelích žlab - koryto, do něhož se horním dávat obrok a po bocích vedle k pití. Žlab až do třetí let byl dřevěný, byl vydlabán z dubového kmene, později žlaby byly ani od hoši, hodně obrovitém. Třetí let byl dřevěný žlab nahrazen kamenným, vytesaným ze dvou dlouhých kusů pískovce. V levém kraji u žlabu byla dvířka, jimiž bylo možno vejít u „přehledníka" ke horním „hodě dvířích", u „přehledníka" stála velká dřevěná hůl na postu. Nad žlabem byla navěšena úvodní deska, tak dlouhá, jak dlouhý byl žlab a asi 20 cm od hoši, „žebřík". Na desku „k žebříku" byla horním dávána suchá píce, sena nebo vlhký pytel. Dávalo-li se horním v lítě něco, nelíbí-li se „teline", byla hlavna přímo do žlabu. Stavení byla z dubových trámů. Podélně byla vyplavena o „mátoušku", do níž ke žlabu byl přístup u „přehledníka". Okna mužstva měnily, aby měnovým

průvanům nebyly horší postižovány.

Ve hrádě a těchto tří mužstvech vedly se dovnitř z nápaží dvíře, na nimž zdvojitého, aby tepla neunikalo, na bílé dlaždice, ohřívané ve speciální peci a desek, ve vrchní polovině a lata, aby přebytečné teplo snadno vycházel. Obojí dvíře uzavíraly se na dřevěný pantle, který vyndavkoval se připevněným k vnitřní pevnostnem.

Velké vybavení „přehledníka" bylo: ve výklenku ve zdi byly pevnostky na kříčení hoši, vrátný kusteč s pokrývým prostřem, dřevěný hřebelec na čištění hlavy s hořícími vosk a vlněná, vlněná na vytírání prachu ze sesle. Na hrádě na tisíc stavil dubový kotlík s ručkou, do něho bývalo uhlí, dříve kotlík na míchání obrovské „žlabě" v kotlíku na bočním stával hoši na přidávání dlouhé rukové slávy na podstýlání, vedle něho kopáč a vedle „kladivko", žebřík i slova, odemně svítilo na čištění slávi po vybírání dnoje a velký chrabčí kůš na domácím sena, pytle z „ovbí", sena a pytel nebývaly vnášeny do brýpek. Ranní postřep byly nadešány na dřevěných kolících na dosvrchu vedle u hlavní mužstvi.

Nicméně tělo „hrobé mužstvo" byla v kuchyni na kovovým ohlíčem pill, vyzvedná mužstvo" ve veliteli pro 2 hoši, v od u sadové vedle byl dřevěný žlab a u dvéří u desek nebo „kusk" pro 2 vojáky. Dokonal na Ro pracovna bývala jinda rozložena stále po vesnicích byla ve Slavnosti bývá nahrazeny „hlesaké" jindy „dragóne" nebo ku-

Zvláštní „opatření" na dně z 8/- vánní „kuchyně" s mátoušku ve žlabu

báni, věžičky a ukončení hranic. V rozích letních, tzv. „makovitých“ jindy už přestalo, byl v si „zachovány pro „barák“; pilíř byl pravděpodobně a byla jí uvažována jako domácnosti pro ženstvo pící o letí a pro uskladnění hromadí repy a nemáme na nemocí doba. Jméno „vojenská modlitbka“ jí zůstalo.

Dodatek „nakonec“, „možitelé“ byly ve všech velkých staroměstských usedlostech.

16. Starý Kramec

Pravé patro má svoji výplovy dobytek opatřen, které snímat před 10-100 lety. Jednotlivé prostředí sklepů, v němž výpovy dobytek byl vy-
kramován, byl zdánlivě pravidelné, byl tedy na kraji; ve Staroměstě říkalo se mu „kramec“. Lenoch se na čtyři silných, sprovdle dubových sloupů, přičemž dva byly vyšší, nadaní dva nižší; stěny byly ze štípaných dílů jako stěny stodol, stání bylo z kulatých dílů, aby mezerami mohl mohla stékat moč. Strop byl lehký, jen z vlnitého tyček, na něž na nemu byla dávána sláma, aby se sklípku bylo více tepla. Dobrá střecha měla chránit dešťu. Vpředu byla dvířka, jimiž dávalo se prasátkům do krmítka žrádlo z nápoje, v plnem teple byla druhá dvířka, kterými se prasátka vyprovodila a vykazovat dnů. Kramec byl celkem malý, podobný psu se v něm stáli. Kramec byl

vel upravila postaven ale místo si kupříkl. Ve velkých usedlostech byval často dvojitý. Pro chovné prasnice byval někdo na chlevem měl část nevěsty chlévů.

Zajímavost: Ve Staroměstě bývalo nanejvýš prasečí chlévů, kterých byl přemnový vepř. Ve Skalicích byla tomu obráceně: prasnic byl vepř, kterých byl chlévů. Ústav zde se nacházel se nalezl, když po prvé chyběl. Ve byl kramec, získal pro 2 mužiky a měl místa na 4 prasty. Lech si na opatrné nákupy zvykl.

17. Stoupkárna

Když pivovarství zde byl zrušen (asi r. 1892), v 19. na zvyšti 6. 57 byl se vyprázdnil a byl sprva dílnou stolař. Ze Prachmov. Ale jeho zhotoví z stolařské práce z výběru o prací s dřevem velovi se najímal a zaměstnal v nich nálibu. Ve stolařské dílně dlouho meškával a pěkně klenul, jeho stolařský zvesto pracovp. Když v r. 1892 přestěhoval se na ponsel č. 57 a stolař Kozánpra tou dobou zemřel, zakoupil ten od Kozáčmarovy vdovy celé vnitřní stolárny, jakož i vlastní místop. Kozáčmarův syn nebyl vyučen stolařem bedle hůlky na č. 27 byla komůrka, ve kterých, ale tato dlouhá a tu otec přemístil ve stolařskou dílnu; říkalo se jí pak stoupkárna. Stůl v ní se nazýval dlouhý stolařský stůl, říkalo se mu „penk“ [v něm. Bank, stolice]

s dřevěným svěrákem a s otvory pro nasouvání železných tyčinek na upevňování desek a tyček při kolování. Uprostřed stroukárny stálo stolařská stolice pro práci s pořízením (- stolařským obouručním nožem?) Za stěnu byly navěšeny různé pilky a v rukou stříbrné, rovněž na zdi upevněné, byly různé stolařské nástroje, různé dláta, vrtáky, pilníky, kladiva, klíště a j. K kladívek chlapům nelíbil se libila kladiva, které ucvrnkl ukážka trulatého konce vyrazilo se dřevě přibrousí mnohoúpoměhondiska. V nástroje „pomocí" byly hřebíky, šroubky, nýty a j.

Otec dovedl ohrobit ze dřeva různé věci, jako dřevěné hrnky, lopaty, kolíčky, kolíčky, k sekerám, dovedl opravit a vyrobit hřebíky, hřebíky, malé sekery a velké hrabičky, nasadit novou nožku k židličce a domácí stoličce, nasadit rozeschlý žebřík, vyrobit kolíky ke uvedání vozu, k vozu novou klanici, k plachtu nové kleče, a ochrany na vůz, také žebře k půdám i dlouhý 5 metrový žebř k tahání vozu. Když nakoupil starou čtení, čímž, po odstranění hal přemýšlil při vhledné horbové městské sání, tmavohnědé natírání, krásnými pruhy na okraji nádobí. Kolíbu pro práci s dřevem nedaleko pe nim všechni jeho synové, potřebné žaole a pečky ke kůs na vojáky a pařížské sekerky ke kůs na kosáčv, jinak

dovedl vyrobit všechny své kamarády, byly výrobky jejich ruku.

Zahrnuje stroukárny v různém vybavení byly v jejich nemalých Staroveských usedlostech, nelišil jihně vypravovat mil jen veselý a to. Takoviji nemalého malé potěšení více a jejich opravy provádělo nejraději sami.

18 Poválečné poválečné novely

Každá dlouhá válka vyžaduje mnohém oběti poválečné. V mnohém dílě každý válečné stát poznává se tím, že vydává spousty nepřečtených papírových peněz, jaká hromada po válce silně pokleslo.

Tak tomu bylo konečně i s poválečným 19 stol. po francouzských válkách. Nahromadě na krytí válečných výdajů nemá desetinásobek milionů v zbývá ale vůbec nebylo, jen sám papír. Cena peněz klesala, draha stoupala. Špatné poměry své doby nechápal pan pamětí přišlým pozvacím Staroveský dědí vychází Ze Zahradu v Lanžetu, kde obec Staroveská se stala „Za poválečné války" Jno A Bíruna nastal pročtení nové. Nahromadě vydala nové papírové peníze, které papírové peníze klesly na 75 své pozvnovité hodnoty. Majitelé peněz a věřitelé ztráceli, dlužníci – nejčetnějším dlužníkem byl stát – získávali. Lehkosly a zisk peníze, svatec, kdo s válkou mnou nemíle na společníka, přišel o 75 celého dílka majetku. Ta čas se na tento poválečné nové na pomínala, jen postižení pamětníci vymírali. Nové generace dovídaly se o něm jen z vyprávě-

stonných, po čase pěti mladší generace už se o onom zvyku samozřejmě nemluvily. Tomáš ve svých mladých letech nikdy žádné z těchto novinek neslyšel, neviděl byl už úplně zapomenut.

Přišla první světová válka (1914-1918). Ta znamenala na jedné straně vzal válkou dodáváním nových a nových bankovek a různými zákonnými ustanoveními, na druhé straně vedl do Štanerova velký příliv peněz, různých papírových. Na osmnáctí prvního válečného roku byly mezi válečné vyplácení podpory nemajetných rodin, jejich úředníkům byla povolena do zemědělství stoupajícími cenami potravin nahrazovat nedostatek, stoupající platy na práci nahrazovali dělníci, řemeslníci, živnostníci. Jen osoby odkázané na pevný, nemnohozmný příjem, jaké, penzisté, o výměnkáře, pobírající výměnu z penzionek, pociťovaly tvrdost doby. (Na množství peněz upozorňují obchody ve Štanerovskému nálezu: v r. 1914 byla obchodní 17.514.965 K rok., v r. 1919 Kč 262.123,-). Ke rozpadu Rak.-Uherska v československé republice i po vyplacení papírových peněz zůstalo v oběhu mnoho peněz, jejich hodnota neustoupa, ale stále klesala, až poklesla na 5% - na 10%. Těžce měl každý každé peníze, na něm však bylo moc, na jen málo koupil. Byla velká drahota. Teprve přibližně 3-4 let, v r. 1922, počaly se ceny snižovat. Tehdy peněžního nouze v poměru 1:10 šla ve Štanerově ještě mnoho pamětníků s různými osobními vzpomínkami.

Objevil se Hitler, „fuhrer" - vůdce německého národa a vyvolal druhou světovou válku (1939-1945). V obklíčených a zabraných českých zemích zbraněmi a zmatku zbytku Německa, byl vlastně tvořitelem a tedy národ, z kterých se dosud bránil na bojištích, musel hrozně přispívat na nahlédnutí válečné vlády. Po skončení války v květnu 1945 od nové vlády čsl. republiky zbídalo, že stát, ubrání se v náplatě penzionových peněz. (Ve Štanerovském náležení počet obchodů vzrostl na 246.005.148,-). Aby z hospodářských nutností to stát tehdy nezbavil, dekretem ze dne 25. května 1953 bylo určeno, že peníze příslušných stát na stovek 100 korun obecně nových do korun - všechny ostatní peníze ať v hotovosti nebo na osobních účtech byly převedeny na nové peníze v poměru 1:50, to jest na stovek 50 korun byla dána 1 nová koruna. Takto peníze ke novému jsou pamětníky všichni dospělí ve Štanerově. Jako mnohých mužů bude po dosud i této peněžní reformy vzpomínáno.

19. Zůstaly po mnohém

V bouřlivém roce 1918 nastaly otřesy, s nimi i podzimní a zimní. Kouzlu tohoto bouřlivé vrcholnosti a vyvrcholení nikdo nedokázal.

Ještě takové zimu přestali mnohé ve Štanerově nové kamnářský kraj, poslední živnostníci nosili do práce až do jejich zastavení mnoho stále mužů, kteří na místaby oblek nemohli nebo

nechtěli se vrátit, nemohli po sň do své vlasti (viz Kolaďovi čtvrtletní ve Štěnovicích – z života Teplického). Co tam, netrvalo ostatních, udržel se tkanečný kroj aspoň částečně příležitostně po celou generaci, snažme říci, až do konce 19. stol. Tkanečný kroj, mužský i ženský, byl pestrý, jistě, co se mu mohlo vytknout bylo, že byl poněkud drahý.

Jako na celé Hané bych i ve Štěnovicích nedlouho po r. 1848 bylo možno pozorovat pravdivý návrh lidové písně a lidových tanců. Tendéž upírání lidových písní bylo zde méně umíle vyvoláváno.

V druhé polovici 19. stol. jako pouta na Hané vznikaly i ve Štěnovicích slavné lidové vzpory a vlny. Nových přádla se v 70tých a 80tých letech přestávat i ve Štěnovicích. V těžkém zmatku nikoho nenechalo v stavení, krokich hodů – nejvetších hodů, jako spadaly do plné řepné sezony Hanáků „malých hodů" – mikulášských slábla a slábla až po první světové válce po r. 1918 zanikla také měnno dcer úplně. Přespolní příbuzní přestali na mikulášské hody do Štěnovic docházet a dojíždět.

Koncem 19. stol. nastaly ve Štěnovicích přástky, přibírání hrachu a fazolky, jak vy plňovaly dříve dlouhé zimní večery, kdy lidé k zapřádání starých novinek, nových a pohádek jen dosud pěkně se usadily v uvnitř

a nadále jest litovat, že se zánikem těchto vzácných lidových zvyků dlouhých zimních večerů a vytvořením prvého spůsobu života dlouho do rána tvořivému pracovní bez potřeby nevyhovujícího zbytku dobytka nezadržitelnou pokroku vedla a ve tomuto vymizením Štěnovic unikaje pracovní pro Štěnovice, kterých dříve a při pracovní dochazeo do Štěnovic takých nebývalo, vinu tímto spůsobeno se i zánik hanáckého lidového tanečce. Co nové nebude, zůstane nepřesné, nezachce vše v pravdu prvého spůsobu života.

20. Příchod pruského vojska Štěnovicím

dne 2. května 1758.

Štěnovický spolu kronikář Ad. Smetana v sepsal sdělil pravdivě, že v domě Šafaříka Hanáka ve patř. jisma přízvuku pruského krále Bedřicha II., je uvedeno, že 2. května 1758 v 11 hod. dorazil hrozivý průvod do obce Štěnovic, která byla nemocna skvrnitým tyfem, mezitím to nemoci, kterou tam nastalé nakonec vojáci, plnili Chorvati a ke tou nemoci všechno sedlák byla postižena.

Skvrnitý tyfus je ale přímo nemoc a velkou úmrtností a při dnešním moderním lékařství. Zkušenost při nemalosti postaty této nemoci v 18 stol. a při výlupkem léčení musela tehdy být daleko větší, kde je mezera na-

hanu, tím je i mnoho úmrtí. Kostel dle soupisu zvonů uvedených v knize Štarnov pod Hlavkou tím probral všechny usedlosti, aby zjistil, na kterých usedlostech v tom roce 1758 byly umírny zvonění. Takové umírny jsou na 2 usedlostech, na č. 25 a č. 27. V předchozím roce 1757 byla umírna jen jedna, na č. 42, v následujícím roce 1759 nebyla umírna zvonění usedlosti žádná. Umírny zvonění jsou na 2 usedlostech – a to jistě není jistě dle rozsahu úmrtím dětských zvonění – nevztahují na morovou nákazu, kdy by počet úmrtí musel být daleko vyšší. V tomto případě by zpráva Hanu ze Gatta byla zřejmě přehnaná, neodpovídala by pravdě.

Štarnovští, kteří uvedli zbývání rumského vojska v jeho pobytu na Štarnově v r. 1742, přestáním, že v obci je zhoubný tyfus, chtěli se vyhnout nepadovým pořadovaným službám. Sikovným vynovným kočkem na vratech byrsky zavěšeným zvony zápachu nákazou zachránili, aby do nich nikdo nevstupoval. Tato lest se jim možná nezdařila, celá obec byla namořena. Tak zpráva Hanu ze Gatta, že Štarnov byl celý namořený zhoubným tyfem, s jeho klesáním nakládala by se na pravdě.

Výklad pověsti je uveden ještě dříve.

2) Výměnkové a hospodář

Obec, jak výměnkové tak rovny hospodář, byla odhadnuté díl spolu v odstavcovém nebo vlastním nebo potřebným stylu. Tyto mnoho nálehlo na tom, aby obě strany lidely se zemědělem, aby nepodlehly nebo nepodlehaly úroku vůči nebo dříve. Stará moudrost dále ukazuje, že mezi – z mnohoby nebylibných – byla nedůvěra mezi hospodářem a výměnkářem. Jak nedůvěřivost tak tvrdohlavost a nústupnost nikdy často spokojenost obce na sebe odhadnutých stran.

Jaké nekonečné hádky, žalob, soudů a nutností mnohdy pomíc mezi hospodářem a výměnkářem, kdy nejasné nebo nejasné pravo byla ze mnohé byla ze hromady vyhledávána, tak třeba výměnkář měl ve smlouvě právo, že ho hospodář hnojem vozila v zvláštní vozovce do přespolního hostela, však bylo-li nepřátelství mezi hospodářem a výměnkářem, mohl hospodář tvrdit, že je sice jeho povinností výměnkáře do hostela zavézt, že však zpět mezi jeho příbuzy, jelikož ve smlouvě není právo, že ho má i odvézt domů. Jaká hrůza mohla být, když hospodář napřel pomocnou ulici s traktorem poslal je výměnkáře odvézt do hostela, jeho ve smlouvě není právo. Jakým povrzením to musí být provedeno (skutečná událost). Kolik pomluv mohly nastat, když syn nebo dcera, kterým usedlost byla postoupena, vzali v odvoz po dvou či se

vdata nebo vdova po dosažení 20 let, pak by
li na uvedené se ve výměně úplně si není lidé
A se spolu a snadno snesle být v případě, kdy
výměnkář bral výměnu v naturáliích. Kvatel
nechce se zmínit do mnohých situací plných ro-
shod. použít, však bohužel nikdy nastýpil, že
by ve Slunovně k podobným partisanským pří-
padům bylo někdy dříve; nebo se dle tu mnohý
roman nacházeli vůči obě strany.

12. Odchod do výměny.

V každém hospodářství nastalo doba, kdy
starý hospodář i stará hospodyně pociťovali, že
jejich síly už slábnou, že je na čase, aby hospo-
dářství přenechali svému nástupci. Byl vyprosí
nebo dosti, a bezdětných manželů vzhledem ve
svých příbuzných. Byť to v je samozřejmý nikoli
přesvědčy. Nástupcem byval zpravidla nejstarší syn,
někdy z různých důvodů třeba i nejmladší syn.
Nebylo-li syna, přenechávala se usedlost té dceři,
která prvila pro hospodářství nejvíc.

Už delší dobu před předáním hospodářství
uvažoval starý hospodář, jakou se vymíní vý-
měnu, nebo se ponechá něco polí, které mu jeho
nástupce bude obdělávat či určí se výměnu
v naturáliích nebo prostě jen v penězích nebo
kombinovaně, něco v naturáliích a něco v pe-
nězích a pak další úvahou bylo, jak si upravit

bydlení ve výměně. Ve starších dobách, ještě
ve druhé polovině 19. stol., upravoval a upravě vý-
měnky bývala věnována jen malá péče. Stačil ře-
hali: „Bylo to dobré pro naše rodiče, bude to dob-
ré, tak jak je to i pro nás." Teprve od počátku 20
stol. tento starý názor byl měněn. Proto bychom
se na konci svého života nepopřáli ve výměnné
smlouvu pohodlí, aby život mělo jisto jen nové sta-
rosti a dosud práce na „dlouhy" a hledali si podle
toho pěkné na svého hospodářství byl ve výměně
upravit, vlepšil.

Kvatel jako chlapec dobře si zapamatoval
přechod otce usedlosti do výměny. Pr. 1885 přešla
do výměny hospodyně na č. 13. Vdova, usedlost
přebíral jeho syn Jan Bartoš. Celá usedlost v před
nástupném roce 1884 vyhořela. Otcova hospoda byla
na celém stavení nahrazena bydlení. Nová výmě-
nec tvrdil, že má na výměně novou tvrdou stu-
dnu, to je dostaci, vnitřek je jo pro ni dobyjtak,
jaký je. Následujícího roku 1886 stýje Jan Kuba
i zo přestěhoval na výměnek. Jeho syn
propadl jedu alkoholu, který by geiné, kdyby
mu byl předán pole v nedlouhé době promarnil,
přenechal hospodářství dceři Anně, která provdala
se na Jos. Nekelu, selského syna z Bílkovic
u Olomouce. Celé stavení bylo pod dachem (pokrv
nahradil je teprve v r. 1900) Nikdy nepracoval

se výměnk nic, ani v bytě ani v ostatním sta-
vení, kůň výměny byl upečený s velkým dovem
studně i tahlem stála u výměny. Těchže stojí o
tetičku říkali, že prý ok stoří, do výměny dlouho
nevstoupí, přes celý pobyt na výměně prostřel se
na léta. Tetička umřela krajičkou smetí nazadě
ním při porodu v r. 1908 a stojí p. po 2 letech vůno
vzpomínka smetí vzdychovat.

V pozdějších dobách stavení změny počaly se
měnit. Když v r. 1893 pisatelův otec přestěhoval
do výměny, provedl přestavu mnohé změny. Dosud
u výměny bývaly před výměnou do návsi; ten pře-
vedl na výměnu, upravil ji v části sadu. Starý
dovezek byl přeměněn v předchozí zahrádku, po
studně s ručovou pumpou přenesena na dnešní
místo. V novém dovezku vznikl menší hospodářské
stavby, pro případnou potřebu malý chlév pro 1 ne-
bo 2 krávy, vedle chlévu kůlnička na nelesní píci
a nástroje, případně mohlo se v ní v zimě i prasi
dítě chlévek pro vepře, vedle něho pro slepice a husy
a hlubina na dříví. Současně ve výměně dostalo
rovný omítaný strop, stará velká kuchyňská komora
ustoupila novým světlým, vysokým komorám, stěny
ve světnici i v kuchyni dostaly malbu, kuchyně
byla zřízena jako zbytná kuchyně, ve spižírnu
strop byl též rovný omítaný, stará komorná podlo-
ha byla nahrazena podlahou dosbrovou, v síni na
dovezku zřízena zámková chodba, z níž vedly pod-
ny dvéře do spodní a jiné se schody do horní komory.

Když v r. 1948 chystal se přejít do výměny

pisatelův bratr Ferdinand, tak topení výměnu
modernizoval. Ve světnici byla ústřední topení
kamna, po celé výměně a ve zvonech byla nain-
stalována elektrické světlo, byl zřízen dovezek
s odpadem použité vody, do kuchyně byl dán
nový kachlový sporák, kamenicová zvonvadlo
chodba byla rozšířena pro léto na obytnou halu,
a části dolní komory byla zřízena menší světnička
a pod ní upraven sklep.

Pokud, pokudže výměny stále užíval, v roce
1948 neviděl, to jeho smetí zdravo užívala tetičkati
výměny až do r. 1957, kdy jej syn vytvořil do
nemocničského dvůrku, kde pomlny mnoho se
nadejly. Usídla výměnu až do roku 1976

Pouze pro pamět příštímu pokolení, pro do-
bu třeba po 100 letech, po roce 2059.

27 Přehled největších usedlostí ve Starném

podle stavu k r. 1911

Podle katastrální mapy obce Starného, pořízené
fotem Janem Ostrovským po upravení operacích,
provádějících v letech 1909–1911, v níž nachází se
seznam všech starnovských usedlostí a jejich výmě-
ry podle stavu k r. 1911, sestavil pisatel tento pře-
hled největších usedlostí, k němuž přispěl i nad-
ti jejich osudy.

Číslování domů bylo staré číslování, počí-
nalo na dolním konci vyvýšeným číslem 22 a konče
to zase na dolním konci vyvýšeným číslem 24. Všech
čísel bylo 90. Výměra usedlosti udána je ve lidk

v lesích a vřesem pro přídělu obecností rozdělených hlavně v r. 1865. Mělice mnohé tehdejší mezníky mezníci, v pole a dosud bonitní těžší po ovsu, ve lesích bonitní těžší po pole žerovitých sáhů.

rozdělení	část č. 38,	vým. č. 27/28,	výměra 111 mělic	①
"	" 8,	" 16,	" 91½	" ②
"	" 7,	" 6,	" 88	" ③
"	" 9,	" 14,	" 75	" ④
"	" 15,	" 5,	" 72	" –
"	" 4,	" 17,	" 63	" ⑤
"	" 16,	" 7,	" 62	" –
"	" 5,	" 18,	" 66½	" ⑥
"	" 3,	" 10/55,	" 59½	" ⑦

Další jejich osudy:

① v roce 1901 byla usedlost rozdělena ve 2 stejně velké usedlosti, nová usedlost je vyn. č. 29,

② v roce 1789 byla 1/3 pozemků z lesa oddělena v měřena usedlost č. 57,

③ podobným způsobem – ze lesa – vznikla nová usedlost č. 59,

④ v témž roce byla rozdělena ve 2 stejně velké usedlosti, úmě vznikla nová usedlost č. 55,

⑤ v roce 1840 byla také rozdělena ve 2 stejně velké části, nová usedlost dostala č. 63 – u původní usedlosti č. 6 datum dělením r. 1883 vznikla nová usedlost č. 71,

⑥ v r. 1877 byla provedena částečná parcelace,

⑦ v r. 1901 byla celá usedlost úplně rozpar-

celována, sedlisko s budovami nakoupila obec a zřídila na něm „obecní dům".

Dva mapy místaly usedlosti č. 5 a č. 7.

IV. Zábava a způsob lovčení

Jako v předchozím roce tak i v jejím následujícím Jarmarce od nejrannějšího svítání, zvláště při příznivém počasí, kdykoliv „v jim dražbu" lidé sami se již dotrovili ze sousedních tisícovských polen přilehlých stromů. Dále sice svítili olejovými lampičkami, aby mohli, jak svítila se v okolních mistrných příbytcích — bohatší ovšem svítili lojovými nebo i voskovými svícemi — ale do menšího slepou ještě.

Familiéra robot vypadnuti, se v jinak na přehledném místě byl ve pole velkovy žoldák, do věhož se lesů napínalo. Byla-li v jinak už „dlážka" – dřevěná podlaha, byla potažena pod lesů. Veska mísa s vodou, aby u podajících jíl žádných uhlíků nezmocnil vřeh. Již se jeden u mladíků, jaká při společných přístřeších bývala vždy některých přítomno, bývá ustanoven, aby zahajoval „dražbu" nahradil „nové dražbě".

Však dosla i na lovče. Ve bouřlivém roce 1848 byly v Rakousku mimo rychnovských dvořů nazvány nejvyšší státní úřady, vedle soudů a hrdinů úřadů také pro politické a ostatní záležitosti obecné hejtmanství,

jemně k nim bylo přidáno „šandáč". K bezpečnostním důvodům bylo v r. 1940 svolaná loučení zakázáno a zbrojním hejtmanstvím přikázáno, aby „šandary" byly přísně dodržovány, aby nikdo byl zkontrolován. Al. Jeřábek v knize svého rodného kraje „Il sbo" píše, jak „šandar" přišel z nařízení do stavení a hledal na kopci u kamen, nalezl-li tam k dovolenému nápoji lidi, žádal tě těchto pohrdnou lidi, hned „nadiktoval" značnou peněžitou pokutu. Toto v r. 1949 skončení „zrušena" a po Stanově zákazu přestala.

25 Ruční mýdlo

Při potlesku v lidovu 1945, když nastoupil celý střed Stanova, nikterak uvedlo vyhořela celá. Toto místní postihlo v Jos. Havlíčka č. 10, plamenům podlehlo celé stavení, i na konci nastojící střechu lavatel. Ubohán zklapne ploty, nalezl politování nad jeho místním, byl chudák nemocný, leda ale snad kulhe a byl ubohá místním postižený byl mnohé mysle, nemocný, věřil, že základem nemožného hospodaření jsou peníze, pole a louky a tyto nebyly poškozeny; veškerá stavení se jsou v nemožnosti jen proměna, že při příčinlivé práci a houževnatosti výtěžky a peníze mohou všechny škody nahradit. A

nenakonec sám sebe ani rovnosti. Při opravě dostaly všechny části jeho vodlete tvaru bělitinou kytaru a jeho hospodářství nedávno pokračovalo.

26 Poukázky na potraviny [= ombry]

Když konečně Německo roku na první světové válce byla a všechny svět tvrdily, že válka nebude dlouho, že do tří měsíců bude veliká skončena, ukázalo se potvrzeno. Veškeré dělnictvo bylo vedoucích k frontě, válka se opravy bylo, jenom nepřítel, jednou na frontu, byla se stanovisk podílovány a jen nepřítel sestávali pilé.

Válka se snažme dlouhá trvání protahovala, již přede Vánocem 1915 objevoval se nedostatek chleba, masa, tuku a j. a proto počátkem r. 1916 zavedla poukázky na tyto potraviny pro nezaměstnané. Poukázky dostaly svá pojmenování: na chléb byly chlebenky, na maso masenky, na mast a tuky masenky a tučenky, na cukr cukrenky. I na tabák byly tabákenky. Ředitel Stanov byl přesvědčen nemíčlivý, bylo i tu dosti lidí, kteří byli na poukázky odkázáni.

Vládní nátlak v Rakousku nebyl dobře rozmýšlen, poukázky byly sice hodně mnoho vydávány, nebylo však ulehčeno opatření, aby majitel poukázky dostal koupit, měl-li poukázku, takže mnohý měl cukr-ombry, ale nedostal za ně nic koupit. Rozhodl, který obchod, nelze vyměnit. Při válce cukr-ombry jen nedlouho byly

nálezy.

Za druhé světové války německé úřady v Ústí
ukládaly před počátkem války vydaly poukázky
nejen na potravinovy a kuponové, výlohu i na katalo-
přídělu z obuvi, i poukázky na dřevo, na uhlí, koks
i na dříví na podpalování. Na přidělování byl
přísný dohled, obchodník dostal na vše zboží jen
tolik, kolik ústřední na prodaná zboží v před-
cházejícím období odevzdal, takže každý určitě
dostal, na co měl nárok. Příděly však byly malé,
Němci pamatovali přitom hlavně na sebe, proto ne-
dostatkovaly a „černý obchod" naše rozhodně tak
temně byl až do skončení války, tj. května 1945.
Ale různé - „ombky" i „díky" jsme ještě několik roků
po skončení války.

Pisatel má uchovány poukázky z obou válek
a je rodině dále je do sbírky rodinou jako
vzpomínky na prožité těžké doby.

27. Občanské hlídky

V první době po skončení první světové vál-
ky od listopadu 1918 do konce března 1919 vyvo-
laly se mimořádně nepředvídané poměry. Vojáci
vracelí se z front a ze zajetí, byla mnoho nezaměstnaných
při poměrech velké drahoty, a nová válka dlouhou válkou byla uvolněna
bude vznikala nejistota v majetkových poměrech. Aby
zmírnitelem hnědením bylo bráněno, byly všude
ustanoveny občanské hlídky. V Ústeckém na jé pro
každou noc bylo určeno střídavě 10 občanů, vyzbro-

jených pušpanem, kteří ve dvojicích hlídkovali po
ulicích, aby případné krádeži nabránili. Hlídky
byly povinny, dobře se osvědčily, každého přesto-
ly. Pisatel slyšel, že podobné opatření bylo na-
vedeno i ve Teplicích, podrobnosti o výsledky
těchto hlídek nejsou mu známy.

Pisatel má uchovány dosud vyznání hlídkové povinnosti jako dokladu doby
a je rodině dále je do sbírky rodinou jako

28. Mzdy a ceny ve Teplicích v 19tých letech.

Stáří lidé, pamatující mzdy a ceny třicátá
v 19tých letech často povídávají, že vyrovnání dříve
to, jako dnes nebylo; že výše příjmy byly nízké
proti nim byly těžké, zvyšují se nepřipomínají ha
mělnické poměry v 19tých let je však ve Teplicích
ale jen malé a rok od roku jich ubývá.

Dospělý pachatel - řemeslník dostával měsíční
1 zl. (1 zl. = 2 K, nyní 1 Kč = 2 hal. nyní), mladší
řemeslník - pekařův dle stáří 4-5 zl., starší dívka
- služebná 6-7 zl., mladší dívka 3 zl. Kuchařka
v hotelu v Teplicích měla vedle stravy 120 zl., mzda
odbírající tři mimo stravu 10 Kč., v první době
byly byty pracovní síly levnější. Za 1820 vyho-
dla vyjádřena na 4 zl., pivo se pamatuje, že
pro výrobě stravení po pořádku platil dle nedě-
lním na 1 den práce 120 zl., tkáč dostával o 10
ha dosud vlas.

Ceny některých potravin byly: 1 l mléka 5 hal., 1 kg masa 72 hal. [ve Štarnově byla na všech vsy druhy masa jednotná cena], 1 kg sekeru 19 hal., 1 kg soli 6 hal., 1 kg sádla 10 hal., 1 kg másla dle roční doby 1 zl. až 1 zl 20 zl., 1 pivovaru 6 hal., 1 párek uzenek 5 hal., 1 vejrnoldl tak 5 hal., na 10 hal. bylo upravdila 5 vajec, v době snížky byly levnější, v pozdní dosáhli, 1 elem tvrdých byl na 2 hal., 1 rohlík nebo housle tak na 2 hal., 1 l piva na 8 hal., 1 l vína nejrůzší ceny na 10 hal., 1 sodovka na 5 hal., 1 l obyčejné kořalky na 10 hal., ve velkém bylo levno.

Za byt ve Štarnově – upravdila byla to průměrná tehdy doby výměna – platilo se činže měsíčně 1 zl., však obyčejně se nájemce činži odpovzdal, že vypomáhal hospodáři v úrodě nebo v hospodě.

19. Štarnovští studenti

Počtem 19 žáků

Ze Štarnova chodilo na studie pomírně hodně mládeže, většinou do Olomouce na tes gymnázium [tes. vazba byla nalepena od počátku 18 žáků], někteří chodili do něm vazby ve Šumberku. Olomučtí studenti museli bývat na byt a na stravu v Olomouci, nadáhy ve Štarnově žádné nebyly a hned také vlaky tehdy nebraly ohled na dopravu studující mládeže do města a zpět, že mnoho žáků chodilo denně pěšky. Ve měst. školy té doby v obci Štarnova nebylo. Pamatuji se, že Mykl říkával, že ve žádné z obcí obce nechodí na studie tolik mládeže jako ze Štarnova, také říkával, že Štarnovští studenti po studiích v praxi dělají se výborně.

V prázdninách a v rozmíznech mezi doby často autor pozoroval, že studenti bývali v tom svém místě s pásem na prázdniny vítáni. Ti Štarnovských studentů tomu tak nebyli, v těchto přicházeli na prázdniny, v těchto po prázdninách odcházeli z domova. V prázdninách stále se ve studentů pozorovaly při domácích pracích. V pátém mládíku, oděvem pro v pracovním kalhoty a košile s mihbyjen přehozeným kovem nebyl by nikdo hledal studenta. Ze svých spolužáků z obecní školy se nezdělovali, spolu s nimi pracovali vedle v vrátky prázdnin.

Bydlením a stravováním v městě a placením dosti vysoké školného na střední škole bývalo tehdy středoškolské studium dosti drahé, vysokoškolské studium v Praze nebo ve Vídni [hlavní studium bohoslovcí v Olomouci] bylo ještě mnohem nákladnější. Rodiče musili se hodně přičiňovat, aby studia financně vydrželi.

20. Kresby na domě č. 59.

Jedinečným úkazem ve Štarnově jsou umělecké kresby na průčelí usedlosti č. 59. Na žádném jiném stavení ve Štarnově nebyly a nejsou. Dle získaných informací pocházejí od rukou nynějšího majitele usedlosti, od M. Kratiná, prof. vazby, který je v podnětu velké příbuzenského faráře Jg. Pauše. Kratin před první světovou válkou [1914–1918] vytvořil kresby

jsou znaky u kostela života. Jsou pozlaceny
od písku na lemování, ionové hlavice po na-
pravu světlá omítka a v ní výbrusy vrásnění jsou
barevně vytvořeny. Na konci stavby k bráně fresku
přidružovala věnečo obelí s odbočením a s nápisem
„Nemoci se nelení, temno se mění", ale přední nebo
zadní je relief Jana Kopecného. Nevím, od fresky
jsou kromě, mají k dobrý podpis, však opravou
omítka rozpadla a fresku přišla ke zkáze
spolu s omítkou. Zůstala jen freska na nárožní věži.

31. 5 předvečer osvobození 1945

Byl konec května 1945. Jakmile Německo a Rusko byly již porazily Hitlerovo fašismu, Německo i okolním nepřátelé válkou, bude-li ok. se objeví osvobozovací armáda. Přišel z Ruzyně.

S osvobozením Prahy vnikla do Ruzyně lid
ko. Ke po válce nenastávu vše, jak bylo před válkou,
ještě mnohý, zvlášť nikoliv nevrátil na přesnéko. No-
vá doba podlitala mnohem. Spravedlnost vlasti!
— Pryč s nadměrnými mzdy! — Pryč s nadměr-
nými platy! — Vítaného mimořádnosti! — Ze
s Němci! — Odplata kolaborantům! — Však Jo-
sef [to jest Stalin] vše nadčeší, bylo slyšet vyvolat
se všech stran.

Brněnské bylo přeplněno napětím dětí a ta-
ních jako vlaka elektrickou před pomstou bouře.
Ještě předobná mládež byla z ve Ruzyně.

Přehled hospodářských poměrů ve Ruzyně,

pořízený dle zápisů a vyprávění pamětníků kronikou
tj. v r. první polovice 20. stol.

Nejvíce úhrad vydělaly pivovary, neboť již roku
1592. když nemoci byla na nemocnicemi mnohé
vnitřní usedlosti a popisovaní pivů nebyla to velkým po-
vinností v r. 1593. kdyby nechtěl vždy dobré kvasce vá-
dyla nepřepustí kvůli dalších povinností. Na mnohá ny-
ovšem byl počátkem kvasu 1815. kdy vyhořel vždy střed
vesnice. Pivovary a tvrdou hospodou, hostel, fara a Sko-
la, zbylou stáhy ve středu zvonicového kostela, po-
kusu vdolaly letní povinny mimoly kus od kusu dů-
vější Ruzyně pod dobrovolné stěhování na Ruzyně
a tvrdou, tkanicovanou hospodou.

Kvůli úhrad napomohla hospodaři. Zvláště sil-
ná hospodář byla v r. 1850, 1910 a 1929. Hospo-
dář nazývají čítanou dolní pole.

Největší mnohem, po mnohá mnohdy vlastní
dobrých polí, byly v letech 1891, 1910 a 1920. Na místě
pěk mnohé vlny vlny nanesené a pozemnou na
vrstvě, dlouho mělčiny vodní toky. Ty také napů-
sobily obnovení mnohých pozemků.

Velký pád hospodářského dobytka byl v r. 1872,
kdy nezvěstná byla do roz slovanná válů. Hospo-
dářka a hulkarka začala v obci v letech 1920 a 1936
vzestup, ačkoliv v mnohém ranaku, hubila ve
skvělý dobytek ovcemlo a mnohá slepičí mor.

V letech 1917 až 1919 objevily se ve Ruzyně
v chromalem nepokojové hospodářky, nalézti nebyvá
a to takovou měrou, že vrovné skomy ve Ruzy-

nových zatích a nehodách byly a velké části zničeny.

Záplavy mají ve vlivem severním nepřekážek zpravidla se v různých časových obdobích lehkými přibíhaly od severu, lipnou následkem přívaly bývaly zkázány. Zákazy lidské byly nezapočteny.

Také jsou od času nadmořská zemětřesení se ukázali, a tato poslední nose pro všechny přívaly bývalo zkázu.

Vyznamenali ovšem v paměti nadlidkem nepřímého nimského pásma se bráno od času vyskytovala v roky bylo nalezil vyplňovací pásmo pečeti, pokud mohou byly až v 2 mírné zpráviny, poslední tím v r. 1918.

Zkoumání, nechce v posledních letech byla v r. 1938, 1947 a 1949. V roku 1933 vyrobily studně pro vodu pro dobytek jestliže se do hranicích do Itkovy; vodu ze studní užívá stačila pro domácnost.

Sibiřské zimní mrazy byly v únoru 1929, až -36° C a v r. 1940/41, až -25° C. Tyto mrazy pohubily mnoho ovocných stromů. Zima v únoru 1929 na ovoce škod nepřisobila, půda byla hluboce promrzlá a ovoce bylo ochráněno silnou vrstvou sněhu.

13. Pohyb obyvatelstva ve Štanovně

Před rokem 1890 nelze zjistit počet obyvatelstva ve Štanovně, na obec není o tom zápisu. Pak zápisy o důležitých výsledcích sčítání lidu pro určité ukázky v archivu bývalého okr. hejtmanství ve Strakonicích.

Při sčítání lidu v r. 1890 jsou výsledky ukazovány Štanovo měl 47 domov. čísel a 434 obyv.

V r. 1900 bylo domov. čísel 56, obyvatel 474.

V r. 1910 při počtu domov. čísel 91 bylo obyvatel 810. Počet domov. čísel v obou předchozích století, počet obyvatel klesl, je vidět, že tou dobou bylo ve Štanově mnoho přestěhovat.

V r. 1921 bylo domov. čísel 94, obyvatel 775. Jako po válce válce stoupl počet obyvatel i ve Štanově.

V r. 1930 bylo domov. čísel 120, obyvatel 948. V období 9 let přibylo 26 domov. čísel, počet obyvatel vzrostl o 173 osoby. V tomto období nevzniklo ze studně, proto přibylo tolik domov. čísel, a obyvatel hodně přibylo. V r. 1900 nebyla sčítání

~~Výsledky sčítání lidu v r. 1948 jsou v Horním Štanově pod Štanberkem uvedeny jen částečně, počet domov. čísel 132. lidí, pro válku.~~

Výsledky ze sčítání lidu v r. 1950 jsou ještě napsány v obecní kronice, přesně dodá, aby byly tam dodatečně zaneseny, protože jsou výsledky sčítání v r. 1960.

Štanovo měl v roce 1930 zaznamenáno čísel 132				obyvatel 930
1932	-	-	140	- 624
1950	-	-	151	- 600
1955	-	-	155	- 609

34. Staroměstští varhaníci

Dokud působil ve Staroměstě až do roku 1926 [1924 až 1926], který byl velmi nadaným hudebníkem a s horlivostí jeho vážnou vážnou hudbu a upřevítky i kostelní a organizoval v obci velmi mnoho dobrých hudebníků, upřednostňoval a upřednostňoval byl ještě i varhaníkem v kostele. Jeho zkouškou bylo ukázat v velkých svátcích téže nazvučení a provedení fugoválky, kostelní úpravy na doprovodu hudby a varhan. Koncem jeho působení byly za 1910 a zákona za Štěpánka i o nákupy nových velké varhany; dříve varhany byly dosti malé.

Jeho zástupce nadučí Ant. Kypar nebyl hudebníkem, nepěstoval proto ani varhanictví v kostele ani skoumistrovství v širokém odboru. Na tuto byla funkci převzal stálý syn Jan Kadeřábek, tehdy zřetelný, také velmi nadaný hudebník. Za dobu jeho varhanictví bývaly slavnostní fugoválky. Je třeba na varhany vzpomínat mu také stálý syn Jos. Klech a L. S.

Po odchodu nadučí Ant. Kypara v r. 1919 stal se na dlouhou dobu [1919–1924] nadučitelem Jos. Kabourek, který převzal učitelství hůru, první díl však pouze kvůli na varhany, slavných fugoválek nenavedl. Už na jeho působení ve Staroměstě zvítězila v učitelské organizaci myšlenka, aby učitelé pouhou varhaníky vypůjčovali.

Po odchodu nadučí Jos. Kabourka do penze

a ve Staroměstě osvědčených varhan opět se dostal mladé rolnici, Jan Kakrada č. 22 a Karel Říhal č. 12, kteří vedou hudebnici; však ani oni fugoválek v kostele už neuvedli. [illegible]

35. Kakrdovské pondělky ve Staroměstě v třicátých letech

Chlapci a děvčata zastávali od rodičů pouhou, přišla-li k někomu do domu, aby nenapomněli, hrála-li vždy pondělí „Ukřižován buď Ježíš Kristus" a při odchodu „S pánem bohem". Tak se také nazývá pondělní všechny dospělé lidi, které cestou potkají. Jen při chůzi do kostela se mohou pondělí „Vítám vás na slova boží" a při cestě z kostela „Vítám vás od slova božího". Přicházejícího na pole se mají zdravit „Vítám vás na poli" a rozcházejíc se z pole „Vítám vás z pole" (Starý to bratrský pozdrav, ve Staroměstě zachovaný.)

Pracující na poli se mají pozdravit „Pomáhej pánbu!", na kterýžto pozdrav se se odpovídá „Dej to pánbu!" Spěší-li pracující na poli, do se jim má říci, Rád pánbu žehnat!" Na to se se odpovídá pozdravem „Jedte s nama!", a jemuž je naše podělování. Dlužejem, jak sme po tem!" Starý pozdrav „Ukřižován buď Ježíš Kristus" vyslovil nejeden chlapec vyhlým, jsou Kristus" — Nýbrž-li dospělý, do se mu má říci „Pozdrav pánbu!" a odpovědí na to je „Dej to pánbu!"

Školáci a školačky vyhlásili, že dospělí se pondělí „Dobrý den", „Dobrý večer", při rozchodu říkají „Dobrou noc", úterý a „Na shledanou", ale ve středy pondělí se nezlobovali. Tato chlapci nadále nezhytili studentský pondělí a „Nazdar", jejich pak mezi sebou užívali. Dívčí pondělí, „Ahoj lidičky" byl mezi dívky ve Staré ještě rozmnožený.

Ve vyhnání ze Školy pomáhali a chlapci už na dospělé a nechali tak jako dospělé.

26 Čtyři ročních period

v životě Staroveského rozmíčitého lidu.

Staroveký zemědělec znamáhla nás předmětů, podle rozmístění a různorodým obyvatelstvem, ať bohatý byl čistě nemíčitého rázu. V vyvíjel dobí [hol ve-ha tyto] přicházejí už nebo obrovku pěsta doba, kdy z obcí přestáváme úvod nemíčitého lze ostatní nemíčitého generace vyvíjel a příští je pánu Zeta stal.

Jara

byla dobou přípravných polních prací, dobou setí a sázení. Podle kalendáře měla začínat dnem 21 března, jarní rovnodenností, ve skutečnosti přicházelo mnohem později a jasněm zkracovalo se předpřím. Na počátku jara lidé říkali: „Na Hromnice smrt skřivan vyzpívá, i kdyby měl umrznout." Na Hromnicích postavení slunečko

začalo už tak, že na ulicích v kolejích shromáždě zase už vedle lidé mezi dětmi, že zmizel už pláč a že skřivan už pípá v kolejo. Říkání, že na Hromnice (2. března) přiletěla vlaštovička přes moře, jdou sedlak, který nevíc," ukazovalo jak na počátku skutečného jara.

Pole

byla dobou sklizně polní úrody. Žetní kůry na lukách, sušení sena a pokosu byly první letní práce. Jarní Krakyla (12. května) hodila srp do žita; znamenala počátek žní. Některý pracovaly dvě a týden a více dříve. Hlavní práce se na Staroveké konaly až ve čtvrtí, pátý nebo šestý. Pomocí srpy se na úpravy sečením rži. Postupně se obilím vzhlédl se nazvat. Byly doba nejpolnějších prací, nemohly už dělny, žádné obilím byla. Co doba sklizně luštěnin, máku a pokrmů na semeno. Zemědělec se už nepohybovalo, lna byl pro sem kam úpravy semeno nikoveck. Do letní doby spadalo pěstění podmítání strnisk a setí ozimy ovoce.

Podzim

pokračoval ve sklizni polní úrody. Luk sklizelo se otava, a poli druhá sečí pokrmů na přímení ke zimu a od strnisko-vého pokrmů. Pak vyorávaly se nemáhy, sklizelo se řepa, kapustu, mrkvu, po ní hrnulo řepa a zelí. Konečně vely se ovocny. Až po vlastních hodech sklizela se řepa, ovoce a jabo poslední polní úroda vlil. Podzimní práce končily hlubokou orbou pro jaro, orání trvalo až do zamrznutí půdy

v tehdejší době těžká a bezpestrá vrátku přerušila pol
ní práci, však jiných prací bylo stále dost. Dopoledne mlá
tilo se cepem. Cepal otec stojíc celou zimu, při mlá
cení centrovém bývalo vymlácené do rána, mlácení
parním strojem z pondělí všechněmi bývalo ukončeno
v 1 až 2 dnech. Ich obývaly celé jen práce v domě. Po
přízi ženě hotovila se pro výrobu, bylo to třeba, na opes
ne dochovaných stížích doby. Z lna bylo učiněno dříví
a mnohdy i část na stýgky. Tolegové dříví štípalo
se „na dlouho" pro pečení v chlebové peci nebo kouzlo
a štípalo se na krátká polínka. Kde v vedl vrchl
strom, byl v místě vyhřívání a pečením. Aby dlouhé
štípání kmenů, nepřetržitý se žíly, podmínka chaus
pudy na zámek „maškarády". Kmenem pomocí vel
ka mužského chasu, počátkem ledna nepřeká chasa
vou dovolenou „svobodu". Když se Hromnicemi
naplápala sníce a chřtán po pivě napil se z ke
typ, každý hospodář lítal se už na dempě nakáp
ané pomůcek polních prací.

Tak ve stálé práci plynul naším předkům
nenáročným rok po roku.

27. Drobné mince v prahse.

Až do r. 1892 měla Rakousko-Uherska stříbr
nou měnu, základní jednotkou byl tolarový, nazvaný
ve stříbra; dělil se na 100 krajcarů. Z důvodu me
zinárodního obchodu zavedena byla v novém
roce zlatá měna; základní jednotkou byla zlatá
koruna — tomuto se říká zlatá 10 koruny — jed
dělila se na 100 haléřů. V prahse počalo se ko

runové měny užívat až od 1. ledna 1908. Převod
byl zvláštní, 1 zl = 2 K, 1 kr = 2 hal. Ale
zrovna tak jako pragiza byl to pragiza, byl jsme takové
v malém množství zákon, že v prahse se neuplat
ňoval. Za to ho volalo se na pragiz. Také nové
vyražené mince haléřové v prahse se neuplatňovaly
lidé haléřové mince nechtěli za příjemce, mnoho
je prostě odhazovali. Na úředně dotaz, zdali 1 hal
mince platí v obchodu, stručně Ministerstvo odpovědělo ne
ne, že lidé je odhazují v přesvědčení o hodnotě
na pracovnějšími cesty od pivo to jsou vždy k nale
zení. A jinde nebyla asi jinak.]

Když po válečné let státu československého
korunu ustálila se ve výši tro bývalé rakouské ko
runy. Upravo nových 20 h rovnalo se bývalým
rakouským 2 h. Proto drobné mince 1 h, 2 h a 1 K
vypadly dovlna z oběhu.

Po finanční reformě v r. 1953 vedle mincí
10 haléřových byly raženy ještě mince 5 hal., 3 hal. a
1 hal. Tyto v obchodech byly odlišeny upraveny na no
kulaté otvor. Když byla vyhlášena mna
na pě. nástupnické kalendáře na 1 Kč, při pla
cení byla suma zaokrouhlena směrem nahoru
na Kč 1·10, žádná strana ani kupující ani
prodávající. Drobných mincí nemívala lá
tka výjimku činila ISL pošta; dopisnice
korespondenční lístek byl na 32 hal. a pěto
ní namísto při placení správně na 35 h doplá
tal. Drobné mince v prahse užívaly, nebývale
jich používáno.

38 Dvě cizí slova

Dvě slova „tanglík" a „ano" rozhodovala v mnohém tisíci a tisíci lidí, kteří mluvili tehdy i dosud na Slovensku.

„Tanglík" [= zahrnuje]

Již v otázkách na Rakouského vojenského lékaře patřil k vzorům se dostatečně tvrdou Kafka zkoušel k vojenské službě způsobilým. Slovem „tanglík" označil u Wiko vojáka. Kdo bylo pokud slovo „tanglík" byla vyčerpána od vojenské posvátnosti nevzdal se opustil, pro který byl vaněn nebo utrpěl těžký úraz. Ale pro těžkou chorobu nebyl u vojenské služby přijmutím. Vojenští lékaři po léčení ve vojenské nemocnici prohlásili do na dále schopného, nanovýše s poznámkou „pro lehčí službu". A která služba na vojně byla lehká? Jen pomocná služba v kancelářích nebo služba důstojnického sluhy.

„Ano"

Před první světovou válkou manželské úvahy v Rakousku byly uzavírány jen zřídkavě dle vůle stránek, povolených úřadů. Jinak vlády bez vyznání mohli uzavírat na části svátek svolení Římské a ve cizině před domácí úřady a před duchovním slovem „ano" prohlašovali, že dobrovolně, bez nátlaku uzavírají manželství, které měla žádat od do úmrtí jednoho z nich. Byla-li v manželství dosažena vzájemného porozumění, manželé mohli se rozejít, avšak žádný z nich nemohl uzavřít nové manželství. Rozvod manželský byl dovolen, nebyla však manželská

volby.

Ve první světové válce byla v Československu právní manželská upravena tak, že vedle svátku církevního byl nařízen i svátek svolení pro všechny rozhodovací manželé a ve vedle rozvodu byla možná manželství neplatná, zrušitelná. Manželé mohli vstupovat do nového manželství.

Za první čsl. republiky byly úpravy svátky dobrovolné, ve druhé čsl. republice zůstalo u toho nové, že svolení svátek je pro všechny povinný a když manželé chtějí, mohou po svolením svátku dát se pětí svatbu církevní.

39 Typ Československého lidu

[Úvaha]

Čtete-li věnce u Hanáka do některé slovenské nebo jihočeské vesnice, vidíte, že všechny mužské postavy se velmi podobají, podobají jako je tomu u žen. I na obrazech Jos. Úprky „Jindy hrálí" a Ivat se to dá snadno pozorovat velkou podobu tvarů. Říká se, že Slováci vytvořili se svůj typ.

O Hanácích a Slovácích ani o lidu československém není možno říci, že by měli výrazný opačný vyrovnaný typ. Ani v letech, co Slovensko nepřicházelo vyjet z rodu Mikulů, Nováků, Jakubů, Dvořáků, Stejskalů, Čihalů, Kubů nelze říci, že by se příslušníci toho rodu mohli vůbec spolehnout typickým vyznačovali. O Hanácích dříve obecně se říkalo, že mají plný kulatý obličej, ale Lidé dříve snad obecný typ Hanáka se od Slovenska nekoná nepozoruje. Není pánovitého hanáckého typu a tudíž ani u Slovenso-

chůze lesa. Zvoru pěsti, vlasů, očí, tvar obličeje, výška postavy jsou i u sourozenců hodně rozdílné.

V. Délka branné povinnosti

(Máme zkoumat pro tabu po 100 letech.)

V 80tých letech přišlo na vojáky čekat „Ersatz-Reservu" do nejvyšší k odvodu, kdyby pak bude odvedeních. Již tatínek sloužil 3 let v „Reservu". A jeho kamarád Josef K. tomu dodal: „A náš stařeček byl 4 let kanonýrem." V polovině 19. stol. vedli zlaté přízní chlapci naše pěšáky na vojáky rovnou, náš tatínek byl 2 léta v dragonech a náš stařeček byl tam odveden k dragonům, ale byl tam v nich 7 let. 1, 3, 5, 7 roky vojenské služby. Je vidět, jak délka vojenské služby se měnila.

Když Rakousko ve druhé polovině 19. stol. udělalo stálé vojsko, sloužení z dobrovolníků, mohl dobrovolec sloužit ve vojsku třeba do své smrti, mohl však po uplynutí termínu z vojska vystoupit. Zákonnou organizací armády byla v 18. stol. pětiletá přísaha do vojska stanovena služební doba na 14 roků, za francouzských válek na 8, později na 5 a po roce 1867 na 3 roky. Čas republiky po svém vzniku v r. 1918 zavedla aktivní vojenskou službu na 2 roky, nato bylo vše odvoláno.

Zároveň jak zkracovala se aktivní vojenská služba, prodlužovala se doba branné povinnosti. Domácenská služba počínala rokem, v němž mladík dosáhl věku 18 let, v válce prodlužovala se napřed do 42 roků a v roce 1914, těsně před vypuknutím

první světové války, ale pak přímo za chystanou válku byla prodloužena do věku 50 let. V obnovené čsl. republice po r. 1945 byla branná povinnost zrušena v určitých případech i na ženy.

VI. Život vojenský v lidových písních

Ve všech dobách v životě lidu mnoho znamenal vojenský život. Týkal se vojáka, jeho rodičů, nevěsty, týkal se odvedeneckého děvčete. Přišly byl odchod z domova, těžký byl většinou život na vojně. Je všechno je zachyceno v lidových písních, které byly v plném rozkvětu až asi do r. 1848. Z Štýrska dostával hlavně vzrůst, proto tento obraz vojenského života týká se i Štýrska, štýrskovrbských matiček a štýrského vládce.

Jelož se chlapec narodil, lidová píseň ukazuje, čím bude.

Chodila matička
po bílém chodníčku
štýrského synečka
na ruku nosila.

Bóh, synku, synečku,
jak tě mám vychovat?
ach, synku, synečku,
jak tě mám ctěhovat?

A malý synáček vždy neznámého skladatele lidové písně odpovídá:

Chovejte mě, má matičko,
jako míšenské pablíčko,
chovejte mě, má matičko,
jako v růže květ.

Jen vy mne vychovíte,
pak se na mně podíváte,

pak mně bude pěkně slušet
šilý* kabátek

Vejmiti písně vztahují se k hájení po křestním kostu, když vidíš vyvrtlíka nebo vrbu, tend se o něho zajímáte:

/: Žádné mě maličko vyhovovalo :/
/: a v ruky mu ruka :/ přehlídala.

/: Šel pom nevyrost, vůn pom voják :/
/: vůn vrnulin, maličko :/ maličovat

Z dob, kdy do polovice 18. stol. mladé lidi na vojnu lákali - verbovali, prohánejí písničky.

Když pom po šel přes ty Řeczny [místo v G.
verbovali pod dragony... - tamtéž

K jiné:

Na dva bubny bubnovali,
když Kačička verbovali.

Na dávné boje s Turky v 18. stol. vzpomíná lidová píseň

Bílehead, Bílehead,
turecká pomoc,
nejedem vymáčeh
mnoho tam leží.

Děvčata vzdychala, že nejsbornější sklapce obrazu jim na vojnu

- že na vojnu verbujou.

Když verbujou, budou bát,

* až do r. 1807 byl v nich uniformě nosten bílý kabát, potom byl vystřídán modrým kabátem

škoda chlapců nastřílat

Jakovně vám poberou
šmallové vám vzrkajou.

Nejtěžší pro vojáka byl odchod z domova a loučení s rodiči

Tak mně kočí vyvádějí,
ach mně kočí vyvádějí,
ofrcíři komandují
a trubači trubějí.

Děkuji vám, můj taticko,
za všechny dobrotě,
jestli se ach nenaveldím
a vám lásku neodplatím,
pánbu vám je odmění.

Odchod z domova byl vážný.

Věra pom byl ozvedesný,
dnes jak mám bílý habát,
pojď má milá,
pojď a podívej se,
jaký je ze mne voják.

Zato loučení s milencem bylo mnohdy hrátké.

Na kamínka skočím
kloboučkem natočím.

adě, má nejmilejší,
já se ti přivedu
Lovedence před otokem vlhký smutně o-
znamenal:
Ach já smutný na tu vojnu půjdu,
/ kterou já nanávidím / svoje milé!
Jený pro finančtyky si marširal.
Nejdím já se hně vraný,
ach na tu vojnu půjdu
z na tebe, moje milá,
na tebe vzpomenu.
Lovedence také musel se vzdálit s vědom,
že domu nejde.
V Brně na Glynskerpu*
stojí vrazný hřib
z na něm zachmúr
velký mraveniv mlýn.

Nejdu domu ivečko
mam hně vraníčko,
pův pistolí, kordinu
a sedlo na něho.

Nedovolí písně udáhoš k příčinu, proč mladík
byl na vojně.

Kdybys byl, jeníčku,
poslouchal matičku,
nebyl bys teď nevil
po tebe Šarlíčku

Neměl bys Šarlíčku

* na Glynskerpu = na Spilberku

z hně vraníčko,
nebyl bys poslouchal
Zlodíka cizího.

Nikoy to byla neposlušnost, nebo i zvodila
vest, jindy ukázaná líska, která vylákala mladí-
ka do vojenského habitu. Nevarovná, karáčka
pistolu pěp.

Jeníčku, Jeníčku,
lovatovský vzmach,
nebyl bych vojákem,
kdyby ti galánek

Ve dlouhou bezmezlynou dobu vojenské služby
vzpomíná dívka **[illegible]**. Ukonalá:

Bude vojna, bude,
pojedu tam na jiné půjdu!
Nevím mi milého
Jeník upřímného,
co zvěčkal bude

Já bych také pla,
kdybych dřív věla,
hnědka vraníčko
plkové sedlaníčko,
sedla bych na něho

Co bych tam, má milá,
co bych tam dělala?
U Dunaje dále
kosulenky prala,
to bych tam dělala

Ach, má milá domů,

pomoc Pána Boha,
ak já z vojny přijdu,
já si tebe vezmu,
bude-li kde Bůh chtít.

Sedm let dobrými,
mnoho nevidím,
ach, bože, nebože,
ach, já se ulepím.

Že na dlouhých válek mnoho vojáků, pěje nebrnotická píseň:

Čiče je, čiče je
v Štemberku na mlýně,
(pod dírou vdovedle)
ztvrd malec vyno.

Jednoho vdovedle,
druhého hlečají
a tomu tělinu
tomu nejmladšímu
koníčka sedlají.

Co učinil voják s věcmi, které mu jeho dívka dala před odchodem na vojnu, mnoznego píseň:

Ten pestýnek, co mně dala,
ten já nosit nebudu,
ak já přijdu k svému regimentu,
do kovu ho nabiju.

Ten žáček, co mně dala,
ten já nosit nebudu,

ak já přijdu k svému regimentu
hned mi pucovat budu.

Dobrý:

Co zlodějům, co mně dala,
tu já sobě nachovám,
ak já přijdu k svému regimentu,
na vějec se po dům.

Život vojenský byval provázován mnohdy na veselý, vojáci sami o něm vyprávěli:

Život vojenský,
život veselý,
když lidé spějí,
vojáci běží,
na vozech plno,
vojáci pěšo.

Že válení na vozech byla někdy dlouhá, obliž-ná, pozoruje píseň:

Hej voják na vozech, na vozech,
v kostelaném kabátě, kabátě,
od vůza do vůza, do vůza,
vůz na vůz padala, padala.

Jak bylo na vojně s vojáka postaráno, ukazuje píseň:

A já pan-ted voják
a fasuju tabák,
pernín z chleba,
nouze není napotřeba.

Zpomínky ukazovalo se na malý žold vojáka:

Jsme brygadě na den tra la la la,

neznámému hlasem ho lo,
šest kopejek* na den má,
a tisíc pilí holou dá.

Když při loučení se plakala, nebo na na vojáka zapomeneš a vojáka slibovala.

— neplaš, dívče, nenáříkej,
nebo se zepleeme
jak pak se zepleeme,
když ty tepne pleš
(A co pak ty máš, můj Janíčku,
co ty máš ondráček?)
Čeřila ta pšenička
ta pšenica v roce
pokya byla vyšlěna
v mojo lásce.

Potom měl přesně vymětený čas, kdy musel odjet o harácních a jeho hasně ráno musel odcházet.

Černé oči, pilte spát,
však milaite ráno stát.
Ishe ráno, ranička,
skůn nek vyjde slunička,
vyjde ráno, sprve ráno,
skůn nek vyjde zlatá slunko
nad Kůmárne.

Tento ukaz [= vojenská uniforma] mocně působila na srdce mnohého dívčete:

Holičajci, holičajci*,
pěkně hezké máte,
(a já s prsem pojedu)
kterého mi dáte?

Tak jsem napomněla
na hasnéi dvůr,
(a na vás, holičajci)
nesmela napomnět
a jinou.

Z Zábře na dvůr a sedláka,
vzaly se dvě dívky s vojáka.

Jedna do popadla, utekla pryč,
ta druhá plakala, že nemá nic.

Denní služba vojáka, nevěsta a různé varty ovlivnily se ve vojenské písni:

Vzpomeň si, má milá, na mně,
až budeš tmavou hostě
a já se na tě vzpomenu,
až budu flintu nosit

Vzpomeň si, má milá, na mně,
až budeš u mumiky
a já si na tě vzpomenu,
až půjdu na exercirky

Vzpomeň si, má milá, na mně,
až budeš pušku prát,
a já si na tě vzpomenu,
až budu na valě dát.

* denní plat - žold prostého vojáka na Pohorníku bylo 6 kr., vojáka od konce 10 kr.

* plesk nach dangrunč

verši:

Zapomeň si má milá na mně,
až budeš sama usnul,
a já se na tě zapomenu,
až budu v hase bruslel*)

Těžký byl vojákův zákrok, nimiž mu dovolil nanalezlo hlavního „fišlík" prestal, že těžko se pamatoval německé povely, je nachycen ve vyj. písni:

Ty nebo pěna zlata,
sice, co „hlavetzyk"***) znamená,
dostaneš „špangle"**) hodin šest,
bys věděl, co to „hlavetzyk" jest.

Dokud bývá výkup z vojny [na podnebí se - jako šel na penisie na vojnu jeny] dovolen, posil vojáka svou milou:

Jestli mě máda máš,
vyprosty, kde se máš,
aby mě na to vojny
vyplatila

Jestli mě vyplatíš,
na mně to neutratíš,
až přijdu z vojny dom,
budeš moja.

Vojákova touha po domácí, které nenechal doma, pouta se ve dvou a třetí sloce písně:

---

*) trvání v base - byla navržen **) fišlík - fisovébl, ukazovatel ***) hlavetzyk - ideom vnad **) špangle - dolomna penize

Sovůrov, Sovůrov,
kovaćovsky hale,
zemřeu, ma milá,
zapomenovat na tě

Jednou zapomenu,
na druhé nemohu,
a když si zapomenu,
slzy dvě polejú

V duhy pravděpodobně už vzorů pochází hanácká lidová píseň, ukazující ale na vojnu, která mohla vědět, proč plou:

Lenovny šátečku (: helem ve tě :)
já musím na vojnu (: a nevím proč :)

[V pravé světové válce, když byla mobilizace, byla s různými obměnami zavedena uplatňována]

Zvláště - vyfasovaná věc musel vojáka bedlivě opatrovat:

Spadla mně, šavlička
z vojenského kovářka,
pojď, milá, mně ju podat,
já musím marširovat

Spadla mně na kámen,
pojď, milá, pojď kovám,
ať se mně napravená
palášek* svalový

Z konce vojenského života je v lidových písních různě nachycen:

---

*) palaš - dlouhá vojenská šavle

Tvrdeno na slámě,
umazáno na pole
a kdo z koňa spadnem,
žádného nemocní
nepil se slovácký drapeau a pikol Morawy.

Ha, tisíce mladých lidí ztratily na bojištích své životy, bojovali a umírali, aniž mnohdy věděli, na co; odměna byla hubená.

Přišel z Ruska rozkaz na ustáhy,
(aby porkovali ty vojáky)
vybrapali duchty patnáct sáhů,
(a ohytna ke na nohy, lup s vlaw dálé)
Nekřtěné vápno na ni dali,
(„Ta máte, skurváci, na své dámy")

Z prvých pěti lidových písní, vztahujících se na život vojáků, byla první slovácká.

12. Bleukolety náčelník

pevnosti Františka demu v Olomouci

Národní dům v Olomouci, vystavěný v 80tých letech zvláštním lidu Národní a Okolí Olomouckého, spojoval Olomouckou českou veřejnost, umělecké kulturní byl v té části i soukromé lidové, pražské, tu gymnázia, učitelé, advokáti, lékaři a j. s českým vnitrovem. Olomouc to doby byl zde německého města, společenských míst nestě kromě občanské besedy na Dolním náměstí nebylo, české obchody daly se spočítat na prsty, i české podniky.

Bleukolétým starým náčelníkem pevnosti Na domě se Staňkova. Jan Nepal z 40 Staňkova sobotu po poledni byla u velkého stolu hot udatkova Selských listů. Vážte jeho vyzvedne po stavu ve skupině vnitrovských náčelníků a velké okolí, jak u Klinke Radimec tak ze vnitřních Střelic. Vnitřní náčelníci, bojovali kulturní spravy přímo u olomouckého lidu a přepáželi je tak na vnitřní.

Pokud pisatel tuto upřímně mohl vědět? Jako student tom gymnázia nepřišel nikdy do této kavárny, málo na svého pobytu v přízemí vinách ve Staňkově, když už byl dospělý, tobě na svého vojenského výcviku a vrátit na věčné pobytu v Olomouci konem první světové války byval tím náčelníkem této kavárny.

13. Pisatelovy osobní vzpomínky na Staňkova.

V roce 1956 dostal pisatel ze Staňkova anonymní dopis, že ve své práci Doplňky k dějinám Staňkova mnoho nachyluje své osobní vzpomínky na své rodiště, že pak jeho práce pro obec osobní paměti není obecní kronika. Pisatel dopisu stejně nevyvolával obecné dějiny od dějin kulturních.

Pisatel strávil ve svém rodišti jen dětská a chlapecká léta. Osud přikázal mu, aby ostatních 70 a více let prožil ve světě mimo své rodiště. Pisatel má mnoho vzpomínek na dobu, kdy

byl malým, později vynikajícím studentem, mnoho vzpomínek ze své cesty školní služby, nejprve hrdlem v Kdanicích a po Skřítcích, potom dlouhá léta v Litoměřicích, kdy vzhledal se tu a tam svět různých stávek, různého nespokojování a znetlačení různých názorů, nejrůznějších povah, od povahy úbohého až k povaze ironicky vypjatého. Má mnoho vzpomínek z doby své vojenské služby v dobách válečných na severním Rakousku i na východě. Vojenské služby za první světové války pak na celku více než ustálitého pobytu na pevnosti v Praze, na dobu Hitlerova protektorátu a útoků na české válečné vězně, kdyby vše, co prožil, napsal, bylo by v tomto hlavní knihou.

Čtenář nesmírně, že v jeho práci jsou také vzpomínky na Stanovo, na jeho rodiště, na místo, kde žil, jeho předkové od konce 18. stol. na farmě, kde jeho předkové snad po staletí žili, někdy v lepších, jindy ve starých dobách, tak byla zvláštní vzpomínky-pamětlivý tvůrce jen nepatrnou část jeho Vypadal k dějinám Stanova. Různému čtenáři je to práce nabízí Stanovo a předitanovské vše, jak vypadaly jeho lidé v něm žili, hledal obraz Stanova v různých obdobích jeho trvání, v každé obraně hledal nacházel pravděpodobný život stanovského a předitanovského lidu, na př. ve statcích Obra gallsko-slovanské vše a Gaygany. Náboženské názory našich předků v době pohanské, po stránce náčelníka popelnicové pohřebiště u Kmetské cesty. Život starých Slovanů, kmene v 9. až 11. stol. Dan

v nadcraní a p., že tedy obraz Stanova a život stanovského lidu jsou hlavní části jeho práce.

Dělá na vypětlení, na opravu-sbírku uvedené knihy jeho práce.

44. Pomysl ak. kag. Kačmarce

Ak. kag. Kačmarce, rodem z Jindřichova, severně od Hranic, z kraje také germanizace hodně ohroženého, byv po svém příchodu do Stanova v r. 1872 svědčil, že smysl obce Stadlo, Ruben, Aberg, teprve v posledních letech se pomalinky, tak do germanizace přešla i do Hlupásova na Dolní a v dobrém smyslu, aby dalšímu postupu germanizace byla postavena hráz, vedl Stanovsky, aby nedovolil odtrpět na „vehsl" do Němec, že Stanovské nemožitelné nepotřebuje znát němčinu a že to u mladého, které se věnuje řemeslu, zkoušeti a obchodu nebo půjdou na studia, že to umění, kolik je budou potřebovat, naučí v této učení.

Kapsmněl, neuvědomil si, že nejlepší obranou proti germanizaci ve smíšeném území je umět němečky. Čech nosily němčiny nedyti se v kaferem území snáze než Čech němčiny nemnoly nebo než Němec nemnoly češtiny. Pro místo v úřadě ve hlavním veřejném oboru, ve státní službě, na dráze, na poště, na vedoucích místech v průmyslu a v obchodě lépe uplatní se ti, kteří jsou obojího jazyka mocni. Znalost němčiny prospěla na Rakousku každému na cestě.

I pisatel může potvrdit z vlastní zkušenosti,

že manželé němečtí na jaře roku 1918 Jihoslovanům byla na vždy ve prospěch, nebyly na Jihu, ně bylo tolik i inteligentů, kteří byli němečtí. Tak celou mnoho mohli nebo dovedli poznati.

Ruka, „Nevěla se němčině!" měl **nadit**, Dobře, hodně **nevěla** se němčině, ale **nadávání** přetom vždy Češky!" Správně!

45. Druhé kříže

Němce se Ženevě, a když on mluvil skoro zdvořile, „hezčeně", bylo pravda podle kříže, kterým se Jehovel při odchodu do kostela a při vcházení do kostela. Říž Jehovala se velkým katolickým křížem, dotýkajíce se prstem kubou čela, prsou, levého a pak pravého ramene. Němec dělal prstem nahoru malý kříž na čelo, na prsou a na prsou, a když byl už ve Ženevě hodně let. Tímto malým křížem Jehovala se vlastní Němce, pustil vidět lidi se Jehovou Němce v našich mestech, v alpských mestech, ve vlastním Německu, ve Švýcarsku, tímto křížem Jehovají se tak Italové, Francouzi a j.

Katolickým velkým křížem vedle Češki v Slováků Jehovají se i Poláci, pravoslavní mají svůj velký kříž. Katolický velký kříž je s malou obměnou ten kříž, uvedený v tomto textu zdůrazněným se všeho vyjádření.

46. Žáci - mučeni

Již neuvěřitelně trudný byval mnohdy život žáků u neuvědomělého, konzervativního ministra, na jehož byl ovšem nepřetržen skálou nebo slovíčkem od věřím. V 19tých letech bylo zvykem, že žáci na domově nebo do střednice byl přepisován na 8 roky, věcný otec věnoval na vyučování vyplatil jistě umluvenou částku v penězích. Byl-li otec úplně na mizivý, dal svého syna na otevřít nebo na rok, počítá do platby na vyučování zvolil, aby alespoň byl v učení mnoho let. Byla roky.

Rodiče pomíny byly u věčně nedovolených a přesvědčených, které krom toho, že byla stále nevěstinou, ještě pravil, dostaveli hned od prvního roku v učení dvoustoronní slanovný plat. Slovem učení jako hrozivé a obávané v místech tiše se, co jim od odání práce „kápne" pro výpočet spropitné. Také v případným spropitným počítalo učení v hotovosti a v místních ustanoveních a hospodách. Tím v továrnách dostávalo tehdy hned od počátku učení malý denní plat.

Z hospodáků pozdějších a obecní školy tak 2 roky. Je V. nastoupil do učení na nedělka. Byl veselé, životem prostý, zvykl si učňovské obtíže s životem upřímnosti. Častěji, když v prázdninách s přítelem se setkal, životem nedělal, mezi nevoli nedovolených učňů.

„V pondělí se nepracuje,

„úterý se modlí.
středa je den odpočinku,
čtvrtek dvakrát modlí,
v pátek se postí se zbytky,
v sobotu je výplata
Kdyby to tak, tak, bylo,
byl by ráno na zlato."

Kdyby ...

vy Šenovské školoupky

Zadatek ke stati „Šenovské školoupky"
ve 18 čísle Soplíků

Ve vzdálenější svět by pisatel k uvedené stati přispěl jak další slova v nejvlastním věku 22 let nevinného kousíka Karlova Žoles.

„Školoupky naše, školoupky lidé, buď-
to pěchovány, ve vše pod dlaňovými stře-
chami míjí nazad se tvoří pivní, ve vše vdpo-

uvolné ruce neudělné dumí lidnou
prací na polích a lukách ve vše míjí dech
z tvrdé mravda; monolnó ruka, která dá-
vá chléb a pivo a zivot, která je výra-
zem práce a lásky, přítomnosti a budouc-
nosti člověka, radosti, mravda,
monolnó ruka budiž pozdravena."

41 První jízdy šenovských lidí „po mašině"

Na dráze Ostrava - Štenberk počalo se provádět r. 1872. Šenovo neviděl nastávky, nejbližší tomu byla v Bohuňovicích, kamo cesta protáhla se přes 2 km. Jízdním vlakem říkalo se jízdě „po mašině"; mašinou byla míněna vlečná lokomotiva, ale i celý vlak. Do Štenberka se dalo se pěti vlakům, byly možny pro jízdy do Olomouce. Jízda z Bohuňovic do Olomouce byla za 15 kr., pro kupce spitovního listku byly obě cesty za 20 kr. Nádraží v Olomouci je daleko od vnitřního města, ani nevyšlo přímé silnice od nádraží do města nebylo, chodilo se tak postranní „na špici" a odtud po ulici do města. Byla to velká obtíž. Proto šťastnější z vlaku do Olomouce málo užívali; říkali, že dojde na nádraží do Bohuňovic, kde musím čekat na vlak a než bych došel z nádraží do města k radnici, jsem přišly za tu dobu také v Olomouci a zůstaním 15 kr. Šťastnější studenti, byl-li pěkné počasí, chodili na procházky a na zpátku vracelo se do Olomouce přímo cestou na Kodéňice a Černovír ke klášteru Hradisko. Staré ženy se z bály jet „po mašině". Já bych na ně na cestě mašiné nejela, přenášala se nejedna stará Šenovačka.

Kdy naposled slyšel pazdal ve Štarnově, že
ten neb onen jel, po mařicích je už mov dávno
řeč tolo ve Štarnově úplně zamlkla.

40 Telegraf na vsi

Telegraf byl zaveden v Rakousku ve třicátých letech
19 stol., v počátku byly telegrafní linky vedeny po
podél dálnových silnic a železnic. S blížícím telegraf
vlak spojů přibývalo, úřad posílaných telegra-
fem bylo nutně na venkově pro mnohé. Koplatek
z na neprvější úpravu byl dosti vysoký. Pomocné
dostávala telegramem obyčejně po úpravě v úmě-
tě nebo úřadem místním. Proto když pošťák po-
sel denní telegram přijmout se ulekl a třesou-
cími rukama roztrhal dlouhý blanket tele-
gramu; očekával úpravu nadobro. Teprve časem
poměry se změnily: telegram znamenal třeba
zpoždění, nicméně, změnu doby v úřadech a
pod. Tak přijmout telegram ještě ne bez rozči-
lení a bez obav telegram přijímal a otevíral.

Dříve na zvláštní vyhlídky úpravy bývalo
umístěno pořádných holubů. Falešnou úpravou
o výsledku boje u Mettelau, kde byl Napoleon
poražen a kterážto úprava pomohla odesílateli
k ohromnému majetku, nastal barbiř Rotk-
schild také používání holuby.

41 Hudební nástroje štarnovských chlapců v třicátých letech

Nejpovednějším hudebním nástrojem bylo „fé-
fara" ze stonku pampelišky. Ten dovedl si udělat
nejmladší chlapec. Některý starší chlapec dovedl na-
píchat i na lipový listek. Výroba píšťalky z vrbové
kůry byla už vyšším výkonem, také k tomu
musel být mlín „křovák". Píšťalky dělaly se na pás-
ně vysoké věry, ladily se hodně vysoko nebo nan
hodně hluboko. Kroky hotovitel píšťalky mylil,
že kdyby pro otloukání měl nůž, jinak ne. Otloukly
se, píšťaličke vrbová, že by se mu píšťalka ne-
prodakila. Vyřezané z pěti přihopel píšťalky se po
krátkém povídání odhodily. Na prodej byla k do-
stání kovanová vrbová píšťalka, která měla ve
lesním výbotu. Ta po vymazání mohla se svítit.

Dovedlejším hudebním nástrojem byly vrzkánky;
jak malé, jen z pásu chlapci, tak i dlouhé o dvou až
třech chlapcích. Ty byly vrzem pro chlapce už dra-
hé. Vrzkánky se kupovaly v prodeji na sv. Kopečku
nebo ve Šlapanově „v znovuzvěho". I malé stály
přece několik krejcarů, proto byly opatrovány
jak před mlýnem tak před ztracením. Na delší
vrzkánky daly se už nahrát různé písničky
z lidu známého prodlu, když se přetáhl hlavou
a mlýnkyže, dal se ukotvit menší nebo větší
bubínek; palečky se už na dírce vyrobily.

„Kdo nemá své hudebníky, na hubu si píská",
pěl už Jan Havlíček Borovský; jako příkladu bývalo

mnoho následováno. Nebylo chlapce, který by neumíl píšťal. Byla-li umělá v píšťalce, dovedla naplnit každou písničku. Fičpásek na dva prsty byla tichá, tichá byla píšťalka na čtyři prsty. Mezi se vyznačovala neobyčejnou pronikavostí. Tiché, až pronikavé, ale v uších nelíbilo, dalo se napsat na každém klíči s dírkou.

Zvláště mužská mládež hrávala na takové harmoniku a trombitu na trubku; opustil-li všech harmoniku nebo trubku bylo už nad chlapecké peněžní poměry.

Za dob kuj Kečmiro další chlapci učili se hrát na housle, někteří i na klavír.

325 se žádá „na třešňáku", předpokl. se nacvičení spojena s žádáním.

52. Hostina ve Štangově

konečně už stůl.

První hostina ve Štangově jako pouť se ponímala, na 3-4 nájemníky utvořila se lovecká společnost, která hostinu pořádala. Nájemné nebývalo vysoké, proto společnost pořádala v době hezké večírek pro sousedy, snaplete pozvánky, kde dostavili se sousedé byla pohostěna napřed pečením s pivem. V plnu ištvánkového spolku v sboru hasičů dovolila společnost (pěknou nejvíce k vyznačení ve prospěch tělesného sociálního školního.

Volnou část noviny, vstoupil celý lesk, přenechávala lovecká společnost nájemníkům k Domovu, kteří na ni zaplatili společnosti mnohdy více než činila celé nájemné.

53. Domácí lékárnička

v těžkých časech

Dva po době zobol navštívili lidé k nemocnému lékaře, jen v nejhorším případě, když nemocný měl už, umřel na pneumonii. Těžších případech obracelo se o pomoc na lidového doktora nebo na ledovou, doktorku, v lehčích případech léčilo se samými domácími prostředky.

Skoro v každé domácnosti byl svícový lipový květ pro pomoci, benzový květ z benzíny proti kašli, květ zvonky, uložený v lihu, na denní a temné rány, na vředy a boule uvařila se cibule, na nastřelení kroucení vředy se vůbec uvařila čistá pavučina; v létě máte vytrhne a vosky dávat se na záněty nosnosnitý při pryžech [- pleurel inkolisty]. Opar v houlku jíst natíral se uvařenou vodou s ohna. Proti bolení nohy byla vždy lahvička „kolovyho gepsle", proti bolení kolenní nohy neomylným lékem byl silný vosk polynku nebo tkáce „pain-expeller" s vodou, byl to velmi silný pálivý extrakt, prodávaný téměř v lékárnách.

53. Hájkovský Američan

V dobách před první světovou válkou [1910-14], byla vystěhovalectví do Spojených států severoamerických. Říkalo se odchodu do Ameriky, volně, nebylo ničím omezeno, kdo měl pas a americké vízum, mohl vystoupit na americkou pevninu, ať s ničím, jen na čas se podívat, jak se v Ame-

nim pracuje a žije nebe s úsměvem, usadil se tam navždy.

Mladým lidem ve Štanerově bude už asi málo povědomo, že také ze Štanerova vypravil se do Ameriky odtud štanerovský rodák. Byl to Josef Zerzabý a č. 5, nar. 1879. Absolvoval reformní školu v Hodoně v Čechách a když ukončil tříletou vojenskou službu ve tlem pluku dragounů, vydal se do Ameriky s úmyslem, že se tam usadí. Ocitl v New Yorku, viděl nezvyklé uspěchaný život, obdivoval výkonnou průmyslové státy, pozval vzdělávající státy podél Doby Niagary, však na konec přece se rozhodl pro návrat domů. Našel zaměstnání v obchodě pivovaru v Přáslavicích se Kozmičkou, když poté hospodářský nacovník dobře se uplatnil.

Za první světové války byl vyšetřován do Ruska, jeho jediný strýc z Ameriky odmítnut na stanovený počet vytěžovaných pro každý evropský stát.

54 Řezník

Několikrát už vzpomínal jsem Karla Klucha, zedníčky a příležitostní dělník ve Štanerově, měl dílnu Karla Klicha, také zedníčkového a příležitostného dělníka, úplně samostatného, také podruhu ve Štanerově, otce 5 dětí. Když K. Klich povídal: „Jednou se žije dobře, jsou samy dva. Když vydělá na den 10 kč, přijde na jednoho z nich 40 kč. Ve tvrdé masa pro každého z nich je třeba 20 kč, a to ostatní jim nestačí pro jiné potřeby. U nás je to horší,

V Americe byl syn Karla Kuchovského č. 50 a Rudolf Mazuch č. 73.

nás je 7 členů. Když jsme vydělám na den také 10 kč, přijde na 1 člena pouze 1 kč, a to je příliš pro malé dítě pro chudobného člověka je příčina bídy a nedostatku."

55 Život v zákopech

Účastník první světové války (1914-1918), která se ukázala svrchní statečností a hrdinskými činy, skromně se přemáhal k náležitým a válečným „Úspěchy dlouhé války jsou na všech nás účastnících patrny. Jsme zakopaní zákopy a v nich tam jsou život. Nikdo u nás není úplně zdravý, jsme všechni nemocni. Jeden má potlučené nervy, druhý nemocné tráviví, třetímu nos srdce bije jinak než by mělo, čtvrtý je plný revmy, to všechno jsou následky toho života strávenýho v zákopech."

56 Zvláštní úkol hospodáře

V mnohých štanerovských rodinách bylo v 19. století zvykem, že při vždy masa dělal s jednotlivým rodinám u stolu přidělovat místo hospodyně hospodář. Bylo to pro hospodáře místo příjemná práce, kterou hospodyně vždy hospodářům přenechávaly. Proč se tak dělo, nikdo nedovedl vysvětlit; příčinu jsem nikdy neslyšel.

Snad tento zvyk zachoval se z pradávných dob, kdy v době slovanských nádrech vypravčí muž v velké rodu rozdělovat potřebné práce a výtěžek společné práce, nebo přidělovat i kusy masa, když byl ulovený silný tur, jelen

nebo dívčích že porážena hrána, vepř nebo ovce z domácího spokojeného chovu.

V rodině pisatelově v starých letech se tento zvyk nových také zachovával.

57. Ženy - plačky

Zaklínání duchů Zlých Mocností při líčení života našich předků v 19. stol. často zaměňuje se s chudých Ženách, které při potřebě šly na náhrobek, hlasitě naříkaly a plakaly, nejvíce ovšem od nebožtíkové; říkalo se jim "ženy - plačky". Za pohřbu byly v dosti solidním pohostěny a peněmi odměněny. Tento obyčej byl obecný v českých městech, městečkách i na venkově se nadělíže pod jednou i pod obojí. Byl také ve Staňkově? Pravděpodobně, že ano počátkem 19. stol. Když Staňkov stal se skoro celý katolickým, tento zvyk přestal. U českých bratří, kteří se na sou sezuali samomluvili, žen „plaček" nebylo.

Po protireformaci, po celá století ženy „plaček" staly se „kostelní chudé", nebyly mezi nimi i staří chudí muži. Povinností jejich bylo stavat se v čistotě v kostele a přede bůh modlit se nakloněné; naše zpěvy každý pátek obejít vše s prosbou a modlitbou.

58. Kde se nachází fary

Prvním samostatným staňkovským farářem byl fa. Bakovný; dle Zápisu Staňkova přišel na staňkovskou faru jako lokalista a když staňkovská kancelář byla r. 1865 povýšena na farnost, stal se prvním staňkovským farářem. Dále je v něm pá-

ne, že v r. 1870 se Staňkově zde nepřibral a že bral pohřbívání chudých na faře v Bukůvcích, kde v lednu 1870 zemřel.

Ve Staňkově věděl o něm, že vesměs zpovídal. Když se nemocnému dobře, pacient mše zpovídal a vždy, že lékařích na zpověď po příli mnoho, vystoupil na zpovědnici, řekl lékařům na zpověď. Byl příliš se domluvil, proto rád přišlo dosti ke zpovědi tak mnoho" a odešel do sakristie. Kazání pro to prý každé z jeho přednášek z kodexu jeho že bylo vyřešeno.

Za pravdivost této zprávy pisatel ručí, jak nejvíce slyšel, tak napsal.

59. Red dědí vyklíče Kap. Kakrady

Každý vyklíč byl po faráři první osobou v obci. Nebyl nijaké opatřeny velmi, byl jen od vrchnosti jako zástupce vrchnosti a jako hlava obce ustanoven. Teprve panovník a vrchnosti byla se své hodnosti dědicové, dostalo takové dědičnosti i vyklíčů. U rodu Kakradova byl 3 dědičné vyklíče, Martin Kakrada, Jeřina Kakrada a Kap. Kakrada, tomuto se do jeho smrti říkalo se „dědí (to pod bijrolij) vyklíčů". Při neužívání vyklíčů hodnosti r. 1848 nebyl příliš věkem starý, byla mu teprve 40 let.

Na pevnou a vzdělání vyklíčové mnoho záleželo, byli na jedné straně zástupcem vrchnosti, opatří poddaným a zároveň měli být vedoucím poddaných vzhledem k jejich vrchnosti.

Ne každý vyklíč významnou osobu dovedl

Leopold
* 1802

Zahrada
† 1897

Jan Zahrada č. 7, starší
byl 30 roků volným starostou obce

Rudolf Z. byl ředitelem ve Vel. Meziříčí, kdež jako dílo ústaly

Jan Z. mlt. na č. 7, byl dobrým hudebníkem † 1914

Františka, prvdaná Vaňková, z Bohunovic

Jaromír * 1900 † 1923

Vlastimil * 1902 zpustil grunt č. 7 a usadil se ve Štenberku, kde dosud žije – jeho synové přestěhovali se nyní

František Z. přišel z gruntu, díl výměny z polí vytvořena usedlost č. 96

Děti:

Josef, slůdek, žil svob.

Ferdinand, *

Adolf, zakladatel nové usedlosti č. 94

František, bratr nový

Jan, zámečník, zpět z r. 1918 usadil se * se Štenberku

Justina, vdaná svob.

Amálie, provd. za Jos. Jeglu z Jě 97

č. 30 z od. části není 94

Leopold Z., studoval práva, nedokončil je, byl zaměstnán u úřa. soudu ve Štenberku, ústal svobodným, má dvě dcery ve Štěpánově

z dcery

prvdaná Rýsková ve Štěpánově, kde zůstal, Štěpán dále žije

provdaná Těglová v Aloě, odtud byla vdovou, v r. 1945 byla odstěhována do Slovce

Z četných vnuků a vnuček Bep. Zahrady žije pouze Jan Zahrada z č. 30, [nar. 1874] a to ve Štenberku; ve Štenberku č. 16 a jeho vnučky Amálie, nyní žije jen potomek jeho vnuka Adolfa Zahrady č. 16 a jeho vnučky Amálie, provdané Jeglové.

„Staré rechtíč" na celého života jeho potomkům nemohl ani tušit, jaký úkol vytvoří Osud

60 Pohřebování rodičů

Nejvýznamnějším krokem v životě mladého člověka vedle volby povolání je vstup do života manželského. Ve vší Kosmě uzavírával se od prvních dob svých, že rodiče dávali synovi, když se ženil a dceři, když se vdávala, rodičovské požehnání. Ze Štěrnovic uzavíral se tento svých. Před odchodem do kostela sedli si rodiče ve světnici na židle vedle sebe podzemní, před ně položila se bílá plachetka, dvanáct nebo nevěsta poklekla před rodiče, odříkávala po přadnu, udala jim čím ublížila, poděkovala za vychování a pak je žádala o rodičovské požehnání. Také při odchodu dítě z domova na učení nebo do školy dělala jim mistička bílých nos čela.

„Krásná formulka, pro jevišť," říkala mnohý. „Tvoří rodinné soudržnosti, která ustupuje rodinu, náklad to národa, státu, člověčenstva," může tvrdit jiný. Postupná ponta rodinná mnoho přežitků vzdálila, jeho vklad zasahuje do veškerého soukromého života. Naše předkové říkali: „Požehnání otcovo [- matčino] staví domy, ale kletba matčina [- rodičů] boří je."

61 Obrazy v jizbě
v starých letech

V Štěrnovských jizbách bývalo dosti obrazů, visely většinou na stěně v koutě nad stolem, dle starozákonního zvyku. Kdy v těchže místech naše předkové stavěli své bůžky - lidky. Byla-li obrazů více, byly navěšeny na bočních stěnách. Obrazy

byly „svatí", představovaly Ježíše, Pannu Marii, různé svaté z světice. Byly ve zlatých, někdy i v černých rámech. Někde měly pěkné a staré obrazy malované na skle.

Obrazy se svěcebním motivem, velké fotografie, přicházely novelou do jizeb. Fotografie otce, který byl malířem-figurem, nosil hotové ve dvou tě barevný obraz, umřel Jana Křičky pod dubem u Křibylanů; byl navěšen mezi dvéře.

Dosavadní malby a různé nátisky byly své doby ve Zvonové nenávisti. Zato objevovaly se na mnoha první fotografie, nejčastěji z nashlaví.

Ve starých domech, kde se v nich staly objevit kostyně, obrazů nebývalo.

62 Desátek,

desátý díl z výnosu důchodu, dávka z naturálních a z pozemků, byl původně desátý díl výnosu, ukládaný k účelům církevním, věcným a užitným. Z něho vzdělával se místy až do r. 1848, kdy byl zrušen. Věřící pokládá desátek od h. stol. dle zásady: „kdo oltáře slouží, tako z oltáře živí." K desátku byla vyměřována také kostelníky a ministranty, zvonice, varhaníky, úsečníky a kazatele.

Dokud u nás nebylo měst, do počátku 19. století, dokud zde nemohla nemohla tedy nemohla nemohla nemohla odbytu svých polních plodin, proto každý nemohla obdělával jen tolik půdy, kolik potřeboval pro svou rodinu. Proto také z malé výměry obdělávaných pozemků desátky nebyly velké.

3. Když počet svých poddaných přibýval, desátek odváděl se upravil podle starého odhadu.

Stavovští platili desátek purkrabím v Hradci Králové. Zmínka zůstala v 16. stol. Tehdy byl Štěpán Pavlíček českobratrský, v kostelíčku poblíž českobratrům, kteří mu dali pomoc, aby tě bratři vedl v obyčejích svých prostých bohoslužeb. Ve knížce zůstávali od svých vrstev žádných panen na dvorech, živili se prací svých rukou. Kl. Zikmund byl kvartál bratrů, pomocníce domácnosti, tkaní, stolničí, hospodáři z otroviny. Když po 30leté válce musili Stavovští vzdát se své víry a přestoupit na víru katolickou, byla naše protestantská farář v Kopidlech, kamž naše desátek odváděli.

Když r. 1784 byla ve Stavovské ulici farní farář, byl farář-lokalista, plnou z panen náboženského fondu, proto desátek přestal být vybírán.

63 Křestní jména našich předků

Naši pradědové a dědové od konce 18. stol. dostávali křestní jména podle pozdějších panovníků v rodu Habsbursko-Lotrinského, podle Karla, Josefa, Leopolda, Františka, Ferdinanda, Rudolfa. Přistupovalo k nim pětí jména Jan, jednak dle Jana Křtitele a Jana Evangelisty [v 15. stol. dle Jana Husa] a od první třetiny 18. stol. dle Jana Nepomuckého. Nebyla taky ve Stavovské rodině, aby jména Jan, František, Josef buď všechna tři nebo aspoň některá z nich se v ní nevyskytovala.

Možno říci, že tomu tak bylo i v rejstříku

žích dobách. Lidé dostávali jména dle tehdejších kovářů, na dvorech dle hrnčířů z rodu Hejmírova. Hejmír, Bořislav, Svatopluk, Svatomír, Svatobor, a dle předchůdců Hejmírových, Zemislava a Zemovita, zachovaných ve slovenské pověsti. V Čechách dle pověstí z rodu Čermylova, kteří měli vesměs také jen jména slovanská: Čermyl, Nezamysl, Střezomysl, Hostivít, Bořivoj, Spytihněv, Vratislav, Boleslav, Václav, Jaromír, Břetislav a j. Jen mála Čermylovců mělo jména německá, jako Oldřich, Otu, Bedřich, Diepolt, Konrád. I jména žen, jako Libuše, Kazi [asi Kazimíra], Šťáta, Ludmila, Drahomíra, Vlada ki Hilada, Doubravka, Mlada a j. byla slovanského původu. Jména tato jistě byla přejímána i od cizího lidu, důkazů o tom dob nápisů o tom není.

Mnohá jména zachovala se zkrácena, jako Jano, Anuša, Pojen a j. Při kázání jmen nejčastěji byla k první slabice připojena koncovka -ch, jako Čech, Čech, z Jaromíra Jech, Ješek, z Anuši Anuška, Ašek. I z Václava stal se Vach, odtud vlastní Vašek. I jména neslovanského původu byla takto kázána: Klement na Klech, Kristián na Krich, Krišek, Kriška, Lev na Lech, Lešek, Pavel na Pech, Pašek, Matyáš, Matěj na Mach, Mašek, Maška.

Mnohá staroslovanská jména zachovala se ve jmenných řadách jako Hbrislav, Přibislav, Jaromír, Hvězda - Hlada Boleslav, Václav - Břetislav také jména řad nakonečných na -ovice pocházejí od starých jmen, jako v okolí Staré Paměti Bílkovice dle Bílek nebo Bílka, Trusovice dle Truta, Peka-

ňovce (původně asi Bojanovice, dnešní Bříněvice) od jména Bojan (vsady Bojanovice jsou u Kremžíše a u Vlk. Hradiště) Jeho konzorkem byla konzorka – ev jako Řípanov dle Řípan, Benešov dle Beneš, Ohnišov dle Ohništ (názvy obcí Jelkov, Mnichov, Jelkov jsou uvedeny v konci II. díl.) a konzorka – in jako Kostín nebo Bříněvlín, Kutlín na obě Olomouc, Koplín, Lovín, Tučín na obě Řeze, Lenolín, Bílolín na obě Kravaře, konzorka – ín byla původně krátká – ín

Až do 16. stol. užívali naši předkové jen křestního jména, vedle toho i z postoholu v výslovcích svědků v kalabě ústecovských proti kaplanovi farářе Jakubovi. Farář Jakub, vikář Jan a všechni čtení svědci Duchko, Oldřich, Václav, Stanislav, Jiří kromě konzorníka Mikuláše Mikuškpavdela snad jen po jednom jmění Jména rodová jen pomalu vznikala.

Od doby pozdějších v roku Lucemburského (po roce 1310) přijímali naši předkové křestní jména ze západní a jižní Evropy, jež si různě upravovali, jako z Havlíčkova Vávra, z Bartoloměje Bárta, Bartoš, z Mikuláše Mik, Mika, Mikeš, z Jiří Jura, Jorg, Juda, Jorda, Jurích, Jurášek a pod.

44 Nynější dar ústeckovského kostela

[Písmo z roku 1959.]

Ústeckovský kostel, vystavěný v polovině 18 stol. ústeckobeskou vrchností na spolupráce ústeckovských poddaných, byl pro tehdejší malý půlt Ústecko – měl výšku vlasti hrubě farní a školní budovy pro 31 domovních čísel – nad potřeby velký. Pojal vždy udržovaného v dobrém stavu, uvnitř i zvenku celý bílý přispěchoval se dále obětovným darům na mši.

Poslední vnější i vnitřní opravu kostela provedením tehdejšího faráře Jo Hlaby byla provedena v r. 1907. Uvnitř byl kostel barevně vyzdobením, zvenku dostal šlechtý nátěr. Tak 50 let po poslední opravě je vše na něm vidět, kostel úpěnlivě volá po důkladné opravě. Byl [illegible] | [illegible] [illegible] 33

K filosofii ústeckovského lidu

[Část 2.]

„Nedlouho udělaveš po návštěvu pohledem člověka práce; jo dřív se nelenovo, dokud tě dni nemohl dělat, tak bych u toho zvonovil," slyšel pisatel jeho chlapce mluvit Jos. Tiefenbacha (strýčka) u č. 10, když byl s koněm u kováře.

„Pochopit neumím odpovědět, slyšel pisatel jeho student v sousedské společnosti u Šuků od konzervativního, rozumného Jos. Veselského č. 10.

„Lenivo vůnčodoje tvoje, ale jeh ceny ohe nevidělo a občany přepočítání," slyšel pisatel od jeho dospělý od svého stejně fa. Řepikala

č. 11, který sám u Ferdy nějakou žádal. Kdo ho čtyřku u v sedlářském oblepu vedl, nikdy by nebyl řekl, že takých nážitových pařez vlastní.

„Nikdo, pta jede hořemo s vozem, mezi namatoval sva nadavi kola," říkávalo se ve Šavrově obecní. Vyhýbl se sice tu a tam někdo, kdo nepamatoval, pak bude žít, že nestává, však velkem dlouho říci, že takových případů bylo ve Šavrově místě.

Výrok, „že vlastní kůry lepší vozy než sousedovo ruční," je uveden ve stati „Ruční nástrojů a mužné stavby ve III části Do přírodě.

„Z dobré nadhledu dva klíčka dřívá k ničemu, nebenpečí čoka všeda, proto pozem opatrnost o nas opatrnost", slyšel pisatel jako chlapec vyhlédat strýčka Jana Ruchtra č. 45 při jeho návštěvě u pisatelových rodičů.

„A ta kobyla se tak čuhá a lakatila, dal na konec krob dívá přímo tokatyka jako sholdovyho", prováděla své mínění při návštěvě pisatelovy matičky stará výměnkářka Na plechová č. 18, pamětnice jiří robot.

„Nedovážitka je nachovat na všech okolností klid, nezkrapovat se, snáhlenost je špatně řádat", říkával zmožený soused Josef Hekela č. 20.

„Jó pohoj a drone ta dajó sva", říkávala ve ve Šavrově Klánslovo, který hned do toho nosyl.

„Abe nás pámbu pře nezavyym zenemo nadavil", slyšel pisatel od Franta Holečka č. 19, když spolu, hnědý s pytel slavny polohu, mluvili. Je na pámuce, že toto přání zhora jako duvolní kosta přenášel také dostrech a částečně i jako politik F. V. Tomek.

„To se stalo, odestál se vemoně", slýchal pisatel od chlapeckých let jako omluvu nějaké záměné chyby.

„Ať Bodo vrátí změt, pošla se dobe pro sovet, to se ji nedoříkave", říkávalo se velkému vnuj - pacovi.

„Ke se řiadu mes dejeme, dú nebeci tes pán, ni řiado se na nis čonbrikovo, ó stracka dvod" plny gólt, ale ji řekim - před řiadem nelkat a pak se nebál", pročítal dobré vnu - pacovi Franta Pavlů č. 28

„Nemá mnohia, ale délka života ročoval Bůh," říkal pacovitě, dvanáctiletý otec mnoho na 38 letech a nedbalec, proč se o nic nestará, pe - rem pipe a otáčí, dokep se o 100 let, tak ne - spravedlivé Bůh nemá," tvrdila stará pamět - nice robot.

„Ropa roko mnje a pak ó ohi řeky, tak tohe mne sávdi, dú je potřeba, mesiano pleno dostyme pomáhat", řekl soused, když vyhoře tímu vpal fáru slámy.

Umřel starý člověk, co měl lékařské vzdělávání. „Ale co je to všeho [léčení] platny,

podle Kořínek "vůně kořenů," říkávalo se ve Štanverku.

„Doma pro, co máš a co nátřeš, to ta dojí; doma se o jídle neculeš, v cizích musíš jídlo pěkňátko, a hrdinka, že rovno dobře vařit, tě si pamatuj pro celý život," napomínala malého svého syna.

„Život starého člověka je jako stará, ztrhaná vepřová kůže: ta je také celá, ale nevetšinkrát se také z ní pěkný sele do ní namazáněž," říkala naše babky stará pamětnice rabel.

„Co mu schází, má se jako dítka, jenom třech mu k tomu schází," říkávalo se ve Štanverku v době nezapatřením výměnkářů.

„Žrá pevín, čím bos chlíb bel, sám to ani to ta nelík," komentoval otec zdůrazňující výrok.

„Rajčatem na pevno," vyznal se sám vtipkář, který si zmýšlel, kostní střikal vymýšlel v žertu na vesnici.

Při smíšaném výrobu domácího štanverského vakení v smíšenlivosti národestní, náboženské a stavovské stojí pisatel od Štanverských lidí:

a) národnostní: „Hlavně se ve společnosti a Šuhři o domažovském sedláku (Kaenkel-ovi): „Děk se K. narodil v Domažově, je n věho Němec, já že sem se narodil ve Štanverku, a Čech. Zato, že K. je Němec a já že se Čech, ani jeden nemá strašně nemoc. Dokud se já bel narodil v Domažově a K. ve Štanverku, bel to ze mně Němec a z K. Čech. Proto nemusíme bel spolu nepřátelama, proto se každé stráv vyhe jancha. Nad jedním

* Kořínek - Kořínka, stavoslovanská bohyně smrti

dovem letajó vlaštovka a vrabec, vlaštovka ňorbele po svym a vrabec ňandaraje taky po svym a obě se zvážijó."

b) náboženské: „Nevzhodaje, jaké je gde vrec, v každé vrec sú ledi, hodne a spravedlivé, ale taky v každé sú ledi špatne. Jenom ať každé ňaje podlévá své vrec a nevkemívá se druhym na jaka vrec."

c) stavovské: „Každé člověk v místě ne může mít celkovbehol leba fabrika, take na di dině každé nemůže mít grunt. Ať si každé klede vryke a dvohymo nemůvede. Dostale bi hostie stěny podile, po 30 letech jiden z nich nemá nic, druhé má svoj podil zvehovaná a třetí má hodně vic než měl gdese. Nigdó nebude, ale řeci bele měle stěny." Slyšeno kol r. 1930.

Bel „bačůem" se libo mnohymo mladymo člověka a hodně bevé, ale hlavná zavrska často celka vic prospěje než prachy, bačůstvo, který je na místě jeriem vehde," říkával hlavný hlas Dvorský č. 21. Za nemoci starosty Kar. Nykla byl starostou obce.

„Kůň je špatně pregram, hříchem se nic neodilá, ale se nece udělalo, k tomu je třeba práce a naše práce," řekl starosta K. Nykl, když v obci se jednalo o stavbu první štanerské silnice v r. 1895.

„Jaký je dědilov, taková je obec," říkával farář Jn. Hácha. „Je-li dědilov pěkně upravem, je-li na něm všecko v pořádku, je v po-

žádku. ~~po v pořádku~~ celé věc." Za jeho fotografování byl hřbitov zrušen, vykopáván starý vchod na hřbitov, pořízen plán cest a hrobů a vyčištěna celá krajinka, která bývala pod hřbitov.

„Židovská krajinka je dobrá věc, ale každé je nemůže mít; protože o nádherné krajinkě je někde zase lepší a to se může nadosmrt vepřel se obecní knihovně každé; používal jsem že první knihovních obecní knihovny Alt Nykl a č. z.

Dej nenandeš o Mískala, o Mískala nebudeš!

Jest není oblíb – to bolí.

Důležitý hochvoc ul spravu nebo slova došel ve Žamnově nakonec vždy uklimáné.

Jednotlivé

1. Červený f. nedaný! jako Rus

je stará české přezdívání, pevně ve starších dobách. Byla Červený jako rys. Za dobou byl jistě v mých lesích divoký rys. Divoký hřbitovní byl byl vyhubeny. Byl už dávno byl, přezdívání však zůstalo dále. Tomuto jednou se stal přicházela k nám pomocníci vojska zvláštní řádu vidělo zdravé pusky vojáky, červené se bříza a přezdívání Červený jako rys, pomocníci už vyšli umělo, dalo se malou zmínou, přezdívání byla zpřávnivou, pomocníci přezdívání Červený jako Rus. Vzalel bude se Žamnově tuto přezdívání slýchal.

2. Ruský dráb

Jak měla v oblibě byrel ruský dráb, vůdčí úsloví, ve Žamnově užívaní: „Co to stojí jako dráb" nebo vtip vyloveno: „Co to nade mne je mě jako ruský dráb na robotě", při se říkalo měla přijemnicova usloveno, když vemnáno dlouho přiklíčil, jak druhý pracoval. Vzalel slyšel od vedoucí, že ich mu v mladých letech tato úsloví také slýchávali. Pravděpodobně dělalo se tak už na dob robot.

3. Stůl v cíle

Poukázal k té době velký stůl v cíle. Zůstavala se v 17tých letech ve Staroveci. „Co je zřejmo, že se pilé nos vokolo stůl." Ve zřízeném pěj. Tři dny poukázal stůl, aby nakazil vyvrácení, kdyby nějaká byla zlepšena.

Nebyl vždy správný vinen na ptáky, kteří v mostkem pěla na nerovnati, kteří Hanáci se vyskytovali.

4. Čáp

Nebud byl napuštěn nákamenní rybník, vypuštěn pamětníkem, bývala ve Staroveci nebeřlí vodu. Čáp Boží jim přálo dovolovat, aby se na střeše u komína vystavěla hnízda; bude dal jim prospěch na komín střeše kolo, aby si v něm mohla hnízda.

Čáp byl považován za ochránce domácí před hromem. Hlavně v klínovém sečení na podzim odlétal a na jaře nazpět v tíže formě přistálo. Vracel se na svá stará místa, ke svým starých hnízd.

Říkalo se Hanáci čápovým hat u rybníka. Žáby však šly se mocchanci, čímž jsou vlastně užitečné a když čáp kubile užitečné žáby, byli tím více škodlivé než užitečné.

Nákamenní rybník byl na tvrdo vypuštěn v r. 1868. Čáp dožívá se dosti vysokého věku, a po vypuštění rybníka přilétal pěj čáp k Staroveci

a když bo vyvracovali potravy, smutně odlétal. Čáp dlouho stával na jedné noze u vody a mravenným okem pátral po hovězě.

5. Jeřab

jako, psí ovčí dravec živí se hlavně lovem myší, kabrnou myší pro svou užitečnost a právě proto v dřívějších dobách ochrany vypůjčovaly. Když byla sova nalezena, bez milosti byla na kubeno.

Zvláštnost ovadu. Velkou užitečnost spíše škodlivé čápu pokládali u lidí zvláštní ochrany užitečné sovy při dopadení byly kubeny.

Jejo žilí sýček byl v nenávisti, vytýkalo se mu, že svým „sýc, sýc" zklamával smrt nemocného. Potom sýček jako pták bývá lidem čtvrtem na světnice, kde nemocný ležel.

6. Vlaštovice

Z ptáků, ujících u příbytku lidských, vyčítá ochrany a zvláštní pěvcovala vlaštovice, ve Staroveci jí kolo se jí „Vlaštuvka". Nebyla tu domu, kde by v dvoru okem čhlové nebo pod okenicou (- přes ně přečnívající okraj střechy, snímám na dvoře byla úzká, do sadu úzká) nevystavěly si vlaštovice jedno nebo i více hnízd. Žádný hospodář nedovolil, aby někde vlaštovčí hnízdo strhnul. Na jaře vracely se vlaštovice do svých ovd a do svých hnízd. Byly dávány na znak čistoty a pilnosti; na podzimě zemřelce líhaly a lavely hmyz.

7. „Kavoni"

Vrána, kavka, kavran i kahavec bývali nazýváni společným jménem „kavoni". Ještě léto vznášejí se ve dvojicích na pokraji lesů, hledají i hmyzí. V zimě se slétají a o hejnech přilétají na pole. „Kavoni sú to, bude brzo zima", ohlašoval pachołek hospodářovi. Jsou tmavou barvou, těžkým letem a hrubým „krá, krá". Jsou-li „kavoni" samotnou zimní krajinu ještě prostější.

8. Papírové ptáci

Holubi, mrázek a pěnička bývali považováni na pomníkové ptáky, proto ve Staňkově v těžkých letech byli jen v několika málo usedlostech chováni.

9. Hadlička

V některých domech ve Staňkově v těžkých letech visela na zdi pod odpráškem, aby na ni nepršelo, pověšená klec, v níž byla chována šedopopelavá hadlička s černým páskem na hrdlu; odtud její jméno. Chovala se jen pro potěšení, mnohému líbilo se její volání, zvonivé, rukávé". Jsou-li hadličky ve Staňkově i nyní (r. 1960) chovány, není pisateli známo.

10. Mantole chudých

V těžkých letech byl ve Staňkově kožíšník Jorda; byl staňkovským rodákem. Živil se pletením a opravami hospodářských kožichů a kožíšků, ba hanil, šil, plétl a opravoval ti doby žilí užívané kožichy. V zimě, když ovčí pastvě bylo málo, prohlížel ovčiny a kožichy a potkožíšky, vybíral a vyčesával ohodnocené pasty pro své práce. Když nastoupil ve Staňkově velké bídu (byly pozdější bývaly zhruba ovšem v příudových vyjímkách; když do výměny měl nastoupit nový výměnkář, byl podrobě a byl vypovězen) a příčina byla ve Staňkově nemohl dostat, nikdo byl v malém domku v klášteře z Kadeřice. Tu tedy pan přicházel i nadále do Staňkova. Na novém bydlišti měl nižší, domek s mnoha pokojíčky vyhověl kahavčiny při práci ve Staňkově těžce vzal si na sebe nižší ... a doby dva kůže sepsa, vzal kabátu čtyřech skinu (obvod pravděpodobně kanu) a pět dcer mu přitom skřivila. Nové bývají mapa tak chudých kovoni 19. st.

11. Lékárna stávaly na č. 7

V r. 1858 na stavestování Jana Kakrady č. 7 byla dlouhá dlouhá obecnosti (proč dlouhá, nevím, dlouhá snovati, které bývale se „mezi a „plévi" bylo pevnějšího už dlouhé). Byly dlouhy pozemky na náležení, říkalo se jim „kokoky podzemní" a pozemky v chudých a na Pěšenifka, nové, hrazky „pustiné". Hadlování dělo se lesem, takto jakékoliv „hmoukáčkovství" a „dlouhopřství" bylo vyloučeno. Však přece vyskytlo se „bučiči", kteří s dlouhým nebyli spokojeni a vinu, a nespravedlivým dlouhým" plusmanovali staroství obce. Kloba podlehla staroství stavba, která v následujícím roce vyhořela a s ní vyhořela i u ní tíživá sta-

jící ředitelo od č. 61. Ze pravdivost zprávy pisatel nevaží, jak když slyšel, tak zapsal.

12. „Lancerch"

O tulákovi, který vyhýbal se práci, říkalo se ve Staňkově: „Ty po kos lancerchu" Slovo „lancerch" je hodně starý a má historický původ, vznikla v Německu. Německý císař Maximilián I. [panoval 1493 - 1519], aby uspořádal rozhárané poměry v Německu, zavedl stálé placené vojsko; vojákům dostalo se jmena „landknechtů" - neznámé zbraně. Ty uměli Maximiliánovi za vlády jeho vnuka Karla V., který byl zároveň králem španělským a v nálouštcích německé znále se stával „landknechtů" nestálovali pravidelného platu, ničili se, toulali se po venku a živili se tím, jaké na svých toulkách se namenili. Stali se z nich oblíbení lidem, kteří se práci vyhýbali. „Landknecht" v tvaru „lancerch" stále se udržel, když z Německa přišla i do našich zemí.

Ještě jednou naskytlo se toto jméno ve vojácké slávě v 17. stol. za války 30leté (1618 - 1648) jmenovitě „lancerch, lancerši" byli znamenáváni vůl doby například vojáci. Viz Jiří Benešův Štibinského historický román „Zlatá koruna", v němž autor píše o plukovníku „nelítostných lancerchů" a vzhlížovaných v Čechách za historickou povídku. Ze nelítostných lancerchů poslední:

13. Dva starší písničky

„Hopsa, Matyáš,
z Zvěčanského" nyke miš,
občislem se potpasoješ
a těchtim se potpičuš"

*) vojáci měli zelenou uniformu **) Zvěčanské - vesnice u Horažďovic

upívala se školní mládež v starých letech ve Staňkově. Zpěvník starých písní je hodně starý. Stručně Matyáše se mohl týkat? Zřejmě Matyáš navštívil se dvě žáci hrdle, Matyáš Zavrel a Matyáš Hlaholkovský. Zdaleka pak vyhýbal se Matyáše Zavrelovi, který v letech 1861 - 1873 na kopě v hrozném úsilí na Čechy a bodlibad a po jeho smrti na jeho nástupce Vladislava Jagellonského spravoval Slovany a podílel se o Olomouci. Za vůdce byl vypálen. Pelor kopech je nejmelovný, vyznačuje se ukrutnému hrdlu, ukazuje spíše na jeho svatomocnost než na jeho sílu. Takové nejmelovné popěvky byly často skládány a v listu dlouho se udržely. Kopech je ma tem 300 let stáří.

Když Slovanovský zlomen v starých letech chytal, vrcholu zkrvavelika-milynáře, dělil po něm, aby nesnesl tyhadla a vyhnal ho k tomu:

„Mlynáříčku, ostré nůžky,
dám ti, pokud na to vůžky"
a pulíčků**) na tabáčch,
bude u tebe kapelíčch."

Žádá takové popěvku těžko lze odhadnout, výrazy kopce, pulíčch, tabáh, kapelách vyskytují se u nás až v 17. stol.

14. Zpěvník slavnosti, hodních hodů

Slavnostní hody, nazvané ve Staňkově „hody hodů", zavedené jako pravotní hody za cís. Josefa I. [panoval 1780 - 1790] měly v různé doby připadajících místních hodů, slavily se v třetí neděli říjnové a to po 3 dny, v neděli, pondělí a úterý. V pozdějších letech pokalo se Staňkově pěstování cukrovky, jak se

*) plodům ovocného stromu říkalo se ve Staňkově „tovaňáky" **) pulíčch říkalo se vymyšlenému penězi

v těžkých bitek mnoho zničilo. Cukrovary naléhaly, aby sklizeň cukrovky byla před koncem října dokončena. V těch časech (-1 listopadu) bývalo často ještě za mnoho práce, mrazy z nich proto každý pěstitel cukrovky se snažil, aby před koncem října byl se sklizní hotov a dále se mu, do slavné pondělí a úterý, dodod byla by mnohým času. Proto místo k mraze šlo se do řepy a tak zlaveni, „krabičk hodu" po Staňkově pak všude v řepokém kraji mnoho

15 Písničky milovníka piva

Nápadný byval ve Staňkově milovník piva, který část si popřál „holbu od řepy", byť věk dbalý svých povinností, nepřed dal honem, co jsem potřeba a pak teprve popřál sobě. Proto mohl si napět:

„Čas zrale pro hanáčí,
shmel z jižnou lidem,
nemáhy však pracáthám
mešpo dále s hladem
Žiev dám honem obrobu
a pak sobě holbu ..."

16 Vystoupení ženrovských

v hanáckém kroji

Věci Melody Mhalové, rodiči Kráčkové z č. 13 pořízeny byly staré hanácké kroje pro děvčata a pro chlapce. Kroje po r. 1948 zanikly, po 10 letech byly nas obnoveny.

Jak připomíná obzálky, vnitř z časopisu Na nový život Staňkovska, což 1959, ukazuje,

obnovila ženrovská mládež v krojích staré dávné nanýlé přástky

a na 1 máje nacvičila hanácké tance při lidové

slavnosti na náměstí ve Staňkově.

V 4 zdaré dobách ok ve vzdáleném Ujezdě u Ilnáova přispěly ženrovské děvy ve svých ko-

Malá děvčata ze Starnova se svých bohatých hanáckých krojích jistě přispěla ke krásné odpolní dvoru na dožinkách v Ojedě. Snímek soub. Snajdra je toho svědectvím.

17 Vlá událost

Když pastýř byl ještě malým chlapcem, stal se od stavu ženy. Pamětnice ještě nebot, vyprávoval, se ona ve svých mladých letech chytila vyprávovat nase od stavu ženy.

Po obu přišli komedianti. Chodili po provaze vysoko nad zemí svalováním, při zatkpa s žebříku dělali se vrtulka netrubec [= přemety], dlouhý mě strčili ústy do hrku, polyhali opět a umeli ještě, inše komiši. Dále ale veletrhu chlapec, který byl jako z gumy, prohýbal se dopředu, dozadu, doleva, doprava, jakoby ani páteře neměl. Ke otevřetu komedianti rozdělila se dědinou poplašná zpráva, že se ztratil malý chlapec.

pro kdo že chlapec, že ho komedianti uneseli, aby se na něho vyvrčili chovatel kopidlanto s prusnovce pokle. Chlapce se vrátil, ale po dlouhý čas se komedianti neusmili se o dědení ukazat, kdo byli by je rozhrabali.

Pokojnice v pánové chtěl pastýř vyprávovat na svého pobytu v Pkcově.

18 Nátypy čiby

Ke zdravou napidě proto nemě nosily se o 100ých letech z ovny plátěné čiby; říkalo se jim „čepce" nebo také „čoce" [ze německého das Häubchen = čepeček]. Čipky pestrobarevné, vejcatéj tvaru, ale krátké pestrobarevné. Z nich na hlavě naždy „spořovský" chlapec měl na hlavě „čepeček", ale pokud šel a na nápitích, čepčí, čepce byl obličen jen o lehký, napřový k dítě.

19 Varkanky, tacle

Dospělé ženáčí o 50ých a 70ých letech nosili u na dělnich „fajnovýh" košil nabírané ozdobu na prsou, říkalo se jí „varkanky" byla nadhozena a nahulmovaná. Také límečky u nahrdlí těchto košil byly varkankovaté a nahulmované, říkalo se jim „tacle". V 100ých letech jak varkanky tak tacle vyšly už z mody, bylo je jen málo vidět.

Také o 100ých letech nápřesenky u nedělních

měl byly hladké, tvrdé nažehlené, u rukávů místo tvrdé byly navedeny vlněkové, tvrdé manžety byly zpravidla bílé, někdy i s pestrým barevným vzorkem. Lodičné pak kaučukové límce nosily se i kaučukové nápřesenky a kaučukové manžety, měly to výhodu, že se vamazaly mýdl a kartáčem, stačilo umýt po obědě ovlaženým a svýdlem byly však těžce nápalné, každá musila dávat pozor, aby napětím nezetlela se v plamenech. Ke nápřesenkám dávaly hodinky, často u stříbrné knoflíky; hodně velké vzorované knoflíky nejrůznějších tvarů byly tím knoflíkem u manžet. Bohaté „pánu" nosívali knoflíky v nápřesence a u manžet i zlaté, zdobené drahokamy, i diamanty. Na nohavicích kotníků u nohou nosily se z nimi k polobotkám vlněné kamáše, nazvané „psí dečky".

Počátkem 20. stol. všechny tyto věci, od koženého límce, nápřesenky, manžety, těch žaby a kamáše vyšly z módy, na všech se teprve v polovici 20. stol. nové panská módu žaby, žabky na hlavu a kamáše přestala se nositi. S vojákům vedle pár depasných stejnobarevných kalhot a kazovat byla do volena i nošení žaluzí v kavárně kavárny tlusty se změnil a lidé z módy s nemi.

20... je léto i pes ven vyhnat.

Bývaly večeny tlusty byly tlusté, výkrmné a když se k nim připojil bouřlivý ostrý

severák se sníhovou vánicí litovali lidé nás, ubohé psy v takový počasí mimo u domu. Všech nutné práce a prohlídky se vešpem, díky odložil, byly však o práce, které se odložit nedaly. Dokud Štěpán neměl lokálního faráře, musel v neděli nebo ve svátek na kem byla řada, jít do Hnojice pro kněze, a byla potřeba schůzek. Také obecní sluha musel jít do Strakonice na úmrtí, když vyhlásil trasovanou zprávu, posílal na vrchnostenský úřad. Musel jít, a byla počasí pekelné.

Otrocitní lidé říkali, že v takovém počasí je líto i psa ven vyhnat.

21. „Kožo"

Dokud se Štěpánovi chodilo v noci do lesa, byla k osvětlení olejnky pocínané z petrolejových olejových prutů; říkalo se jim „kožo". Později byvalo také umělé vůně zelených obvodů a se sudů. Bývaly to pak palice silné mladé vůně dřevěné nebo ovčové, po dílu v polovici zaříznuté, aby se sudu nesjížděly. Bývaly hodně bázbky přibity k dyhám. Tvořil se mých vyprávěních let se pamatuje a na dobu s kožou.

Dnešní době slovo „kožo" je se Štěpánovi úplně zapomenuto. Mladá generace pro ně Škoty ví, že „kozňovatý" značí pevný, vyta-

vitý a „kuňmatost" pervol. vytrvalost

22. Rejnovo k mladým.

Náš stáří vdekánep:
dech na duchem padá,
vnikne, naše mladé chaso,
tedy po na vás řada.

Z Českých písní Jos. Vác. Hládka.

Obsah.

		str.
1	Pražští měšťáci staroměstských časů	3
2	Pohádky lidového a spolku ve Žamberku	6
3	Jaké povahy byl a je Žamberský lid	8
4	Poměr na Vsi, pondy a nyní	10
5	Průmyslová činnost předválečné doby	11
6	Jednotky Žamberských do Prostějova do Hradce	13
7	Cesty přes potoky ve Žamberku	14
8	Hlad, nedbrcot, fukar	15
9	Spor Žamberských s Krejčím farářem	18
10	Návštěva J. V. Tyla v Žamberku	21
11	„Rozmarina"	23
12	Hry Žamberských dívek v 17tých letech	30
13	Noční navštěva pamětnost Žamberka	35
14	Zacházení s chlebem	36
15	Staré majetky	37
16	Hrny, mazání, oblíbek	40
17	Nevěstinec	41
18	Popelcové, pověrčivé zvyky	43
19	Zvyky při nemoci	44
20	Průchod pruského vojska Žamberkem	47
21	Výměnkář a hospodář	49
22	Vlohed do výměny	50
23	Přehled největších usedlostí ve Žamberku	53
24	Zákon svícení dráhami	55
25	Nekrá mrzel	56
26	Krabičky na potraviny [- vinky]	57
27	Občanské klidky	58
28	Hady a zvyky v 17tých letech	59
29	Žamberští studenti	60
30	Kresby na domě č. 59	61
31	Z předválečné zásobovací	62
32	Přehled hospodářských poměrů ve Žamberku	63

Str.

33. Úbytek obyvatelstva ve Štanově ... 66
34. Štanovští markomani ... 66
35. Elbovské pastevny ve Štanově ... 67
36. Stopa starých pověstí v životě štanovského rozmíšlivého lidu ... 68
37. Zvláštní mince v parku ... 70
38. Dvě silná slova ... 72
39. Typ Štanovského lidu ... 73
40. Dělka barevné pestrosti ... 74
41. Život vojenský v lidových písních ... 75
42. Dlouholetý náčelník ... 76
43. Osobní vzpomínky pisatelovy na Štanov ... 77
44. Omyl, což kug Ježíšmaro ... 80
45. Drogy, hřích ... 90
46. Učiň – mučeň ... 91
47. Štanovské skalcupky, dodatek ... 92
48. První jindy Štanov lidi „po mraku" ... 93
49. Telegram na osu ... 94
50. Rodáci vůdcové štanovských selských ... 95
51. Novinka ve Štanově tancem vj. stol ... 96
52. Domácí lékárnička ... 97
53. Štanovský Amerikán ... 97
54. Pátrání ... 98
55. Život v nákupech ... 99
56. Volební iskal hospodářův ... 99
57. Kovy - platby ... 100
58. Proč se vzdal fary ... 100
59. Rod dle výstřiže Štep. Zakrady ... 101
60. Fotohnízd rodičů ... 104
61. Obrazy o jindy v různých letech ... 104
62. Desátek ... 105
63. Místní změna našich přezdívek ... 106
64. Nynější stav Štanovského kostela ... 108

Str.

65. K filosofii štanovského lidu. Část I ... 109

Zvláštnosti

1. Generál - mlynář jako Rau ... 115
2. Krvaby trab ... 115
3. Silný vicher ... 116
4. Lap ... 116
5. Zvony ... 117
6. Kastovec ... 117
7. „Xaverl" ... 118
8. Bunčí ptáci ... 118
9. Hadlička ... 118
10. Kapitán studujících ... 118
11. Lovec stodoly na č. 7 ... 119
12. „Rancoch" ... 120
13. Zvo staré pověsty ... 120
14. Rozsah slovní „krátkých hodin" ... 121
15. Písnička milovníka piva ... 122
16. Vystoupení štanovských v kamenném kesp. ... 122
17. Co udělat ... 124
18. Vítězníky ... 125
19. Barbarky, karta ... 125
20. ... je lité, pro ven vyhnat ... 126
21. „Kůra" ... 127
22. Výpověď k unledyan ... 128